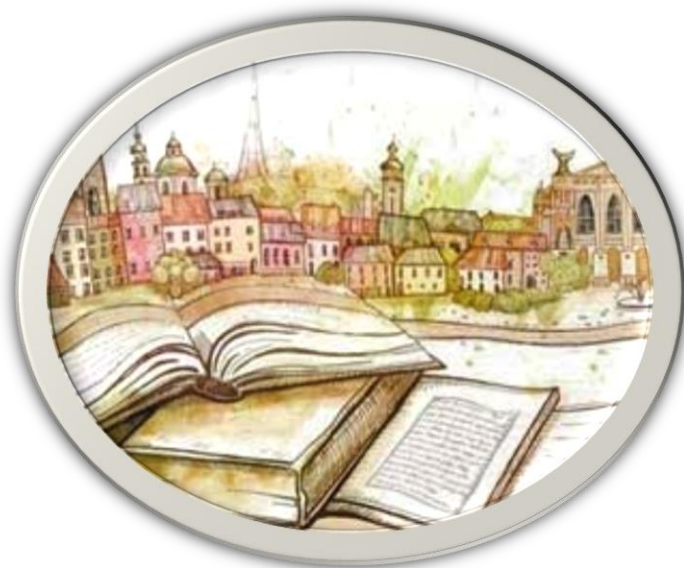

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

О.Ю.КУЗЬМА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ
**«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ»**
(ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ
ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ)

Ужгород – 2020

Навчально-методичний посібник підготувала:

Кузьма О.Ю. – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури

*Рекомендовано до друку вченою радою філологічного
факультету УжНУ, протокол № 5 від 30 червня 2020 р.*

Рецензенти

Балла Е.Ю. – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури;
Ференц Н.С. – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури;

Відповідальний за випуск

Барчан В.В. – доктор філологічних наук,
завідувач кафедри української літератури

Кузьма О. Ю. Методичні рекомендації до курсу "Історія української літературної критики" (для студентів заочного відділення філологічного факультету). Ужгород: Інвазор, 2020. 60 с.

З м і с т

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
Мета та завдання курсу.....	5
Програма курсу.....	6
Список літературно-критичних текстів для опрацювання.....	15
Тестові завдання	18
Додатки.....	31
Комплекс контрольних питань до іспиту з курсу «Історія української літературної критики».....	50
Література.....	52

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Посібник із курсу «Історія української літературної критики» підготовано для студентів 4 курсу заочного відділення філологічного факультету. У процесі його укладання ми виходили із таких основоположних засад:

1. Літературна критика – особливий **вид творчої діяльності**, що спрямовується на осягнення, оцінку художньо-естетичної вартості та суспільного значення творів мистецтва слова.
2. Літературна критика вивчає **поточний літературний процес**, історія літературної критики – **результати діяльності літературних критиків**, той дискурсивний простір, у якому взаємодіяли їх оцінки, судження, висновки.
3. Літературна критика поєднує в собі **суб'єктивні враження з виваженими об'єктивними оцінками** художнього твору. Це водночас і наукова діяльність, і творчість.
4. Як наукова дисципліна історія літературної критики розглядає: **методологію** та **методику** аналізу художніх творів; **науковий інструментарій**, систему понять і термінів, **жанри** та стилі критики; **рівень професійної майстерності** й талант критика.
5. Історія літературної критики відтворює **цілісну картину** становлення, формування і розвитку критики як органічної частини літературознавства.

Посібник укладено із врахуванням програмового матеріалу із курсу «Історія української літературної критики». Він містить наступні рубрики:

1. **Персоналії**: провідні літературні критики, специфіка їх критицизму, фундаментальні праці (конспектування основних положень). Додано і тестові завдання для самоперевірки.
2. **Практичний блок**: підготовка власних критичних матеріалів у жанрі рецензії на твори сучасної української літератури, зарубіжної літератури, а також написання відгуку на переглянуті кінострічки (українського та зарубіжного виробництва).

Мета та завдання курсу «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ»

Мета курсу: поглибити знання студентів з історії української літературної критики, з'ясування специфіки літературної критики як розділу літературознавства, осмислення літературного процесу в його системному розгляді.

Об'єкт вивчення: українська літературна критика XIX, XX, початку XXI століття (статті, листи, маніфести, відозви, художні тексти, що є втіленням певних літературно-естетичних програм).

Предмет вивчення: історія розвитку літературної критики XIX – початку XXI століття в Україні.

Завдання дисципліни:

1. Сформувати спеціальні знання, що визначають загальні теоретичні уявлення про критику як окрему галузь літературознавства, дають уявлення про історію розвитку української літературної критики від її зародження до сучасного етапу функціонування.
2. Прищепити навички аналізу літературно-критичних текстів.
3. З'ясувати роль літературної критики в поглибленому вивченні літератури.
4. Простежити закономірності розвитку української літературної критики у світлі сучасної наукової методології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

1. основні етапи розвитку української літературної критики;
2. специфіку головних жанрів критики – статті, літературного портрету, рецензії;
3. особливості функціонування літературної критики в умовах національного поневолення України;
4. форми критицизму та методологію провідних українських критиків XIX – XXI століть

вміти:

1. аналізувати науково-критичні тексти;
2. розрізняти жанри критичних досліджень та методологію провідних українських критиків;
3. оцінити здобутки українських критиків з позицій сучасного літературознавства;
4. застосовувати набуті знання та навички критичного мислення у практичній та майбутній професійній діяльності.

ПРОГРАМА КУРСУ

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу. Підручники та посібники. Зародження літературної критики в перші десятиліття XIX ст.

Предмет літературно-художньої критики, її суспільні завдання та естетичні функції. Зв'язки з історією та теорією літератури. Критика як частина літературознавства і як специфічний вид творчої діяльності, що поєднує в собі раціональні та емоційні начала. Методологія літературного критицизму. Жанри літературної критики (рецензія, стаття, творчий портрет). Предмет і завдання історії літературної критики як наукової дисципліни, що вивчає процес розвитку літературної критики: її методологію та методику аналізу художніх творів, науковий інструментарій, систему понять і термінів, жанри і стилі, рівень професійної майстерності й талант критика.

Форми літературного критицизму в перші десятиліття XIX ст. Епістолярний характер української критики цього часу. Полемічність виступів учасників літературного процесу.

Тема 2. Літературна критика 40 – 60-х років XIX ст. Роль Т.Шевченка в становленні та розвитку української літературної критики.

Джерела української критики, що зароджувалася в Україні на початку XIX ст. (давня українська література, підручники з поезики та риторики 17-18 ст., курс „Мистецтва поезики” (1705–1706) Ф.Прокоповича, художні твори – „Слово о полку Ігоревім”, твори Г.Сковороди, І.Вишенського, передмови та післямови до різних наукових видань із порадами „читальникам”, як розуміти книгу).

Перший етап розвитку української журналістики: „Харьковский Демокрит” (1818), „Украинский вестник” (1816-1819), „Украинский журнал” (1824-1825). Другий етап розвитку української журналістики: видання в 30–40-х роках літературних альманахів і збірників („Украинский альманах”, 1831, „Утренняя звезда”, 1834, дві книги „Украинского сборника”, 1838, 1841, „Ластівка” 1841, „Сніп” 1841, „Молодик” 1843, 1844, „Южный русский сборник” 1848).

Альманах „Русалка Дністровая” (1837) та його роль у пробудженні національного-культурного життя на західноукраїнських землях.

Система літературно-естетичних поглядів Т.Шевченка, що виявилася в усій сукупності його художніх творів, щоденника, листування. Шевченкова концепція народності. Передмова до

нездійсненого видання „Кобзаря” (1847). Романтичні засади літературного критицизму Т.Шевченка. Глибина і влучність його літературно-критичних оцінок. Вплив Т.Шевченка на подальший розвиток української критики. Народність, гуманізм, знання народного життя, високі морально-етичні засади письменницької праці як основні критерії Шевченкових оцінок творчості письменника.

М.Максимович, М.Костомаров, П.Куліш як центральні постаті української критики 40–60-х років. Роль Т.Шевченка в розвитку літературно-критичної думки в Україні. Невиробленість форм літературного критицизму, зловживання прийомами суб'єктивно-особистісної критики (Є.Гребінка, Г.Квітка-Основ'яненко, О.Афанасьєв-Чужбинський).

Тема 3. Літературно-критична діяльність М.Максимовича та М.Костомарова.

М.Максимович (1804 – 1871) як учений-енциклопедист – природознавець, етнограф, історик, фольклорист, філософ. Концепція української літератури як феномена, що об'єднує духовне життя українців, роз'єднаних кордонами різних держав, у розвідці М.Максимовича „О стихотворениях червонорусских” (1841), що за жанром є оглядовою статтею-рецензією.

Полемічні статті М.Максимовича („Трезвон о Квиткиной „Марусе”, „Полемическое обозрени малороссийской словесности”). Виступ проти етнографічного методу в критиці. Заперечення суб'єктивізму, перекручення фактів. Культурно-історичний метод у літературно-критичній діяльності М.Максимовича.

М.Костомаров як визначний учений-фольклорист, історик, літературознавець. Світоглядні засади вченого. М.Костомаров і Кирило-Мефодіївське товариство. Еволюція світогляду від утвердження повноцінного розвитку української мови та літератури до слов'янофільської концепції рідної літератури „для домашнього вжитку”. Оглядова стаття „Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке” (1843) – своєрідне узагальнення здобутків української літературно-критичної думки перших десятиліть ХІХ ст. Високий теоретичний рівень і майстерність М.Костомарова-критика. Поєднання прийомів культурно-історичного й порівняльно-типологічного методів у його діяльності. Розробка жанрів оглядової, проблемної статті, рецензії.

Тема 4. П.Куліш як літературний критик

П.Куліш як мислитель, історик, етнограф, фольклорист. Діяльність у журналі „Основа” (1861 – 1862). Стаття „Об

отношении малороссийской словесности к общерусской. Эпилог к „Черной раде” (1857) як зразок оглядової статті полемічного звучання. Стаття „Взгляд на малороссийскую словесность по случаю выхода в свет книги „Народні оповідання Марка Вовчка” (1857). Полемічний характер статті. Зіставлення української літератури того часу з російською з точки зору сердечності творчості й глибини душевних переживань.

Полемічні статті „Характер и задачи украинской критики” (1861) та „Простонародность в украинской словесности” (1862). П.Куліш як рецензент. Гостра критика бурлескних тенденцій та графоманії в циклі „Перегляд українських книжок” (Основа, 1862).

Значення діяльності П.Куліша-критика. Вагомість його концепцій народності, оцінок творчості українських письменників, обстоювання прав рідної мови та літератури, думок про специфіку літературної критики, ролі народної творчості й національної ментальності в розвитку літератури. П.Куліш як критик романтичного напрямку. Прикмети культурно-історичного, психологічного, естетичного підходів у методології критика. Жанри оглядової, полемічної, проблемної статті, рецензії в доробку П.Куліша.

Тема 5. Літературна критика 70 – 90-х років XIX ст.

Виступи І.Білика, Б.Грінченка, П.Грабовського

Пошевченківський період культурного життя в Наддніпрянщині (1863 – 1872) як „антракт в історії українофільства” (М.Драгоманов). Емський указ, спрямований на знищення українського слова. Відсутність періодичної преси в Наддніпрянщині.

Роль журналу „Киевская старина” (1882 – 1906) в культурному розвитку України. Галицька періодика („Правда”, „Зоря”, „Діло”). Зародження видань нового покоління західноукраїнської інтелігенції на чолі з І.Франком („Друг”, „Громадський друг”, „Дзвін”, „Молот”). Журнал „Житє і слово”. Безцензурна українська преса (збірники та журнал „Громада”).

Літературні дискусії 70 – 90-х років (листи М.Драгоманова до журналу „Друг”, полеміка І.Франка з І.Нечуєм-Левицьким, дискусія між М.Драгомановим та Б.Грінченком із широкого кола національно-культурних проблем).

Обстоювання П.Грабовським реалізму та ідейності в літературі, її суспільного призначення. Теоретичне обґрунтування принципів народності, специфіки й завдань літературної критики. Майстерний афористичний стиль Грабовського-критика.

Здобутки української літературної критики 70 – 90-х років. Роль і значення літературних дискусій у визначенні завдань літератури. Реалістичний напрям у критиці. Культурно-історичний, біографічний, естетичний, історико-типологічний методи.

Тема 6. М. Драгоманов як літературний критик і публіцист

Життєвий шлях ученого. Викриття злочинних дій російського уряду в брошурі „Українська література, заборонена урядом російським” (1878). Концепція „чотирьох літератур” („Література російська, великоруська, українська і галицька”, „Правда”, 1873–1874). Стаття „Література російська, великоруська, українська і галицька” як зразок науково-публіцистичної критики. Заперечення М. Драгомановим традиційного розуміння народності як простонародності („Шевченко, українофіли і соціалізм”).

Розвідка „Галицько-руське письменство (Переднє слово до „Повістей” Осипа Федьковича)” 1876 р. як розлогий нарис розвитку літературного життя на західноукраїнських землях. Драгоманов як рецензент. Наукова методологія Драгоманова-критика – поєднання культурно-історичного та історико-порівняльного методів. Публіцистичний характер літературно-критичних статей Драгоманова, недооцінка ним естетичного принципу аналізу. Національне та загальнолюдське („космополітичне”) в концепціях ученого.

Тема 7. Літературно-критична діяльність Івана Франка

Формування літературно-естетичних поглядів Франка в 70 – 90-х рр. Поєднання в діяльності Франка двох етапів розвитку літературно-критичної думки. Еволюція Франка від „реальної критики” до засад естопсихології.

І. Франко в „Літературно-науковому віснику” (1898 – 1906). Увага Франка до проблем розвитку критики, що виявилася уже в ранній період творчості („Поезія і її становисько в наших временах”, „Критичні письма о галицькій інтелігенції”, „Література, її завдання і найважливіші ціхи”). Франкова теорія критики в статті „Слово про критику” („Житє і слово”, 1896). Естетичний трактат „Із секретів поетичної творчості” (ЛНВ, 1898-1899). Розділ „Вступні уваги про критику” як продовження і доповнення статті „Слово про критику”.

І. Франко-шевченкознавець. Жанри літературно-критичних праць І. Франка. Майстерність Франка як літературного критика. Проникливість суджень, влучність оцінок і спостережень. Методологія Франка. Поєднання прийомів культурно-історичного методу з естетичними та психологічними підходами

до аналізу художніх творів. Психобіографізм І.Франка. Порівняльно-історичні та типологічні прийоми в методології дослідника.

Франкова теорія критики. Питання про науковість критики, її взаємодію з естетикою, теорією та історією літератури. Об'єктивне і суб'єктивне в критиці, національне та загальнолюдське, традиції і новаторство, спадкоємність літературного розвитку, значення індивідуальності автора, українська література в контексті світової. Франко-критик між реалізмом і модернізмом.

Тема 8. Літературна критика кінця XIX – початку XX ст.

Літературні дискусії. Літературно-критичні виступи модерністів (Б.Лепкий, О.Луцький, П.Карманський).

Нові імена в критиці. Активна діяльність О.Маковея, В.Щурата, Г.Хоткевича, М.Мочульського, А.Крушельницького, О.Пчілки, М.Грушевського, О.Луцького, Б.Лепкого, П.Карманського, М.Сріблянського (Шаповала), М.Євшана.

Літературні програми модерністів. Дискусія між М.Вороним і Франком („Посвята Микола Вороному” до поеми „Лісова ідилія”). М.Вороний як талановитий критик (оцінки творчості Лесі Українки, Винниченка, Г.Чупринки, І.Франка), що керувався критерієм естетичної вартості творів, їх новизни з погляду літературного напрямку, стилю, глибини і краси художнього вислову.

Стаття О.Луцького „Молода Муза” (Діло, 18 листоп. 1907 р.). Нова хвиля в європейських та українській літературах, викликана змінами в філософській та естетичній думці останніх десятиліть. Популярність імен Ніцше, Ібсена, Бодлера, Метерлінка, поява в українській літературі творів О.Кобилянської. Програма „Молодої Музи” у статті О.Луцького. Дискусія навколо творчості О.Кобилянської, викликана статтею С.Єфремова „В поисках новой красоты” (1902). Виступи М.Косача, Г.Хоткевича, Лесі Українки на захист О.Кобилянської.

Тема 9. Літературно-критична діяльність Лесі Українки.

Питання про специфіку критики та українську літературну критику в епістолярній спадщині Лесі Українки (листи до О.Маковея від 9 червня 1893 р., до І.Франка від 13-14 січня 1903 р., до А.Кримського від 16 листопада 1905 р.). Оглядово-проблемні статті Лесі Українки. Типологія загальноєвропейських явищ у статтях про італійську, польську, французьку, німецьку літератури. Питання про нові тенденції української та європейської літератури у статтях „Винниченко” та „Малорусские писатели на Буковине”. Теоретичне обґрунтування

концепції новоромантизму в статті „Новейшая общественная драма”. Леся Українка про явище декадансу в європейських літературах („Заметки о новейшей польской литературе”, „Два направления в новейшей итальянской литературе”).

Проблема суспільного ідеалу й літератури в статті „Утопія в белетристиці”. Визначення жанру літературної утопії. Огляд літературних утопій у світовій літературі від найдавніших часів. Поняття художньої правди в методології Лесі Українки. Теоретичні здобутки Лесі Українки в осмисленні проблем неоромантизму й модернізму, оновлення літературного процесу к.ХІХ – поч. ХХ ст., питань творчої лабораторії письменника, суб'єктивно-особистісного та загальнолюдського, тенденційності та свободи творчості, суспільного ідеалу в літературі.

Тема 10. М.Євшан як літературний критик.

М.Євшан (Федюшка) (1889 – 1919) – провідний критик журналу „Українська хата”, чия літературна програма мала самостійний, викінчений характер, власну систему поглядів на українське письменство. Біографія М.Євшана Теоретичні статті полемічного звучання: „Боротьба генерацій і українська література” (1911) та „Суспільний і артистичний елемент у творчості” (1911). Збірка статей „Під прапором мистецтва” (1910). Принципи культурно-історичної школи в поєднанні з психологічними та естетичними підходами в методології Євшана. Євшан про І.Франка. Статті „Поетична творчість Івана Франка”, „Пісня про Мойсея” та ін. Узагальнення спостережень Євшана над літературною творчістю Франка в статті „Іван Франко (Нарис його літературної діяльності)” (ЛНВ, 1913). Боротьба суспільного діяча з поетом, у якій скристалізувалася психіка Франка. Оцінка творчості Лесі Українки. Стаття „Леся Українка” (1910). Євшан про поетів українського модернізму – А.Кримського, Г.Чупринку, поетів „Молодої Музи”, прозаїків В.Винниченка та М.Коцюбинського.

Євшан як критик модерністського напрямку, що підтримував у літературі все нове, оригінальне, свіже. Вплив європейської філософії та естетики на творчість критика. Високий теоретичний рівень статей Євшана. Тонкий естетичний смак і „вміння читати”, схопити найхарактерніше у творчості митця. Методологія Євшана, поєднання в ній прийомів культурно-історичної школи з психологічними та естетичними підходами. Відсутність остаточних присудів, прагнення бачити твір у його русі, в контексті внутрішнього життя автора.

Тема 11. Літературно-критична діяльність С.Єфремова.

Життєвий шлях ученого (1876 – 1938). Політична та громадська діяльність. С.Єфремов-публіцист („Лист без конверта”). С.Єфремов – визначний шевченкознавець, коментатор і видавець творів Т.Шевченка. Стаття „Поезія всепрощення” (1912). Морально-етичний критерій у методології Єфремова. Письменник гармонійного таланту – М.Коцюбинський (стаття „Гармонійний талант” – передмова до окремого видання творів Коцюбинського 1928 р.). Еволюційний принцип дослідження в статті про Коцюбинського. Майстерність статті-передмови до збірника А.Тесленка „З книги життя” 1925 р. – „Страчене життя”. С.Єфремов як автор монографічних досліджень про І.Карпенка-Карого, І.Франка, Коцюбинського, О.Олеся.

Жанри літературно-критичних статей С.Єфремова: оглядові, полемічні статті, літературні портрети, статті-передмови. Есеїстичний стиль критика. Поєднання підходів культурно-історичної школи з психологічним аналізом, з прийомами психобіографізму та увагою до естетичних цінностей літератури. Близькість до І.Франка, М.Грушевського, О.Маковея. Увага критика до етичних аспектів творчості письменника, до діалектики особистого і загального, аналізу і синтезу, гармонії та дисгармонії внутрішнього світу митця. Культурно-історичний метод як основа літературного критицизму Єфремова. Еволюція наукової методології вченого.

Тема 12. Критика 20 – 30-х років ХХ ст.

М.Зеров як літературний критик

Суспільна та літературна ситуація у 20 – 30-х рр. ХХ ст. у підрадянській Україні та на західноукраїнських землях. Винищення української інтелігенції в СРСР. М.Хвильовий як критик-полеміст. Літературна дискусія 1925–1928-х рр. Питання про шляхи розвитку української літератури в памфлетах М.Хвильового „Камо грядеши”, „Думки проти течії”, „Апологети писаризму”, „Україна чи Малоросія?”. Виступ проти шовінізму в публіцистичній статті „Наше сьогодні”. Особливості стилю М.Хвильового-публіциста. Умови розвитку літературної критики в Галичині. Літературно-критична діяльність С.Гординського, М.Рудницького, Б.-І.Антонича, Б.Кравціва та ін.

Трагічна доля М.Зерова у контексті доби Розстріляного відродження. Літературознавчі дослідження М.Зерова (курс лекцій „Українське письменство ХІХ ст.”, книга нарисів „Від Куліша до Винниченка”). Послідовність у трактуванні літератури як художнього феномену. Книга літературно-критичних статей

„До джерел” (1926). Участь у літературній дискусії 1925 р. М.Зеров про письменників раннього українського модернізму – І.Франка, Лесю Українку, М.Коцюбинського, М.Черемшину. Стаття „Марко Черемшина і галицька проза” (1926) – передмова до видання збірки письменника „Село вигибає”. Проза М.Черемшини у контексті творчої діяльності „покутської трійці”. В.Стефаник, Л.Мартович, М.Черемшина. Відгуки на творчість П.Тичини, В.Сосюри, М.Рильського, В.Еллана-Блакитного. Простеження формування класичного стилю у творчості М.Рильського (стаття „Літературний шлях Максима Рильського”). Виступ проти утилітаризму в літературі (стаття „Василь Елланський”). Історизм у сприйнятті творів художньої літератури (статті „Поезія Олеся і спроба нового її трактування”, „Володимир Самійленко і український гумор”). Наукова методологія М.Зерова.

Тема 13. Літературно-критична діяльність Є.Маланюка

Літературна критика як частка культурологічної концепції Є.Маланюка, що розкривається у всій сукупності його творчості. Є.Маланюк – майстер есеїстичного письма. Публіцистична заостреність його стилю.

Концепція Т.Шевченка як романтика в серії статей Маланюка. „Ранній Шевченко” (1933). Продовження концепції романтизму Т.Шевченка в статті „До справжнього Шевченка” (1937). Є.Маланюк про П.Куліша. Проблема „поет і нація”, „поет і держава” в статті „В Кулішеву річницю”. Прийоми психологічної критики в статті, увага до особистості Куліша. Стаття „Франко незнаний” (1956). Франко – митець гетеанського типу. Обставини, що не дали поетові стати слов'янським Гете. Розкриття в статті глибини філософської проблематики творчості Франка. Стаття „До роковин Лесі Українки” (1961).

Є.Маланюк – критик-есеїст, культуролог, мислитель. Проблеми національної ментальності, провідництва, взаємин визначної особистості і нації; теоретичні аспекти питань світогляду і творчості, таємниці генія, особливостей романтизму, державницькі ідеї, проблеми читача в культурологічних та літературно-критичних працях Є.Маланюка.

Тема 14. Літературна критика діаспори (Ю.Лавріненко, Ю.Бойко, Ю.Шерех, Г.Костюк)

МУР та його значення в розвитку літературознавчої думки. Життєвий шлях та наукова діяльність Г.Костюка. Концепція наукової критики у статті „Проблеми літературної критики”. Г.Костюк-винниченкознавець. Методологія та методика аналізу в статтях „Світ Винниченкових образів та ідей”. Роль ученого у

збереженні, вивченні та виданні спадщини В.Виниченка. Статті про творчість В.Петрова, В.Підмогильного, Б.Антоненка-Давидовича. Наукова методологія критика.

Життєвий шлях Ю.Лавріненка. Антологія „Розстріляне Відродження” та її роль у розвитку української літературно-критичної думки. Стаття „Література вітаїзму 1917 – 1933”. Вивчення творчості М.Куліша, О.Довженка, О.Вишні та ін. Особливості літературного критицизму Ю.Лавріненка. Наукова методологія ученого.

Ю.Шерех як учений та літературний критик. Життєвий шлях дослідника. Стаття „Другий „заповіт” української літератури”. Ю.Шерех про символізм і неокласицизм (стаття „Поезія М.Драй-Хмари”). Наукова методологія вченого.

Ю.Бойко як літературний критик. Життєвий шлях ученого. Стаття „Микола Хвильовий”. Еволюція М.Хвильового від ідей комунізму до націоналізму. Порухення проблеми література і політика в „Одвертому листі до Юрія Шереха”. Роль літературної критики в житті. Особливості літературного критицизму Ю.Бойка.

Тема 15. Літературна критика після Другої світової війни та на сучасному етапі

Обставини літературного життя у повоєнну епоху. Шістдесятництво. „Період застою” (70-ті роки). В.Стус як літературний критик. Стаття „Феномен доби (сходження на Голгофу слави)” як літературний портрет митця – жертви „сталінізації” українського суспільства.

Літературно-критична діяльність І.Дзюби, І.Світличного, Є.Сверстюка, М.Коцюбинської. І.Дзюба-шевченкознавець. Методологія сучасної літературної критики в Україні. Епоха постмодернізму у критиці. Критика у доробку М.Ільницького, Т.Салиги, Є.Барана та ін. Основні тенденції розвитку сучасної української літературної критики. Методологія сучасної літературної критики в Україні. Епоха постмодернізму в критиці. Періодичні видання сьогодення та критика на їх сторінках. Феномен онлайн-критики: ключові платформи, персоналії, специфіка критицизму. Чільні постаті сучасної української літературної критики. Перспективи розвитку сучасної критики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

Микола Костомаров

1. Костомаров М. *Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке* // Хрестоматія. С. 194-210.

Пантелеймон Куліш

1. Куліш П. *Об отношении малороссийской словесности к общерусской. Эпизод к „Черной раде”* // Хрестоматія. С. 238-255.

Тарас Шевченко

1. Шевченко Т. *Передмова до нездійсненого видання „Кобзаря” 1847 р.* // Хрестоматія. С.345-347.

Іван Франко

1. Франко І. *Слово про критику* // Іван Франко. Зібр. тв.: у 50 т. К., 1976-1986. Т.30. С. 214-218. Або за посиланням: <https://www.i-franko.name/uk/LitCriticism/1896/SlovoProKrytyku.html>
2. Франко І. *Із секретів поетичної творчості* // Там само. Т.31. С.45-119. Або за посиланням: <https://www.i-franko.name/uk/LitCriticism/1898/IzSekretivPoetTvorchosti/1VstupniUvagyProKrytyku.html>
3. Франко І. *Тарас Шевченко* // Там само. Т. 28. С.112-122. <https://www.i-franko.name/uk/HistLit/1891/TarasShevchenko.html>
4. Франко І. *Тарас Шевченко і його „Заповіт”* // Там само. Т.34. С.386-390.
5. Франко І. *Леся Українка* // Там само. Т.31. С.254-274. <https://www.i-franko.name/uk/LitCriticism/1898/LesjaUkrainka.html>
6. Франко І. *Володимир Самійленко. Проба характеристики* // Там само. Т.37. С. 193-204.

Леся Українка

1. Українка Леся. *Лист до І.Франка від 13-14.I.1903 р.* // Леся Українка. Зібр.тв.: У 12 т. К., 1976-1979. Т.10-12. <https://www.l-ukrainka.name/uk/Corresp/1903/19030113ijf.html>
2. Українка Леся. *Малорусские писатели на Буковине* // Там само. Т. 8. <https://www.l-ukrainka.name/ru/Criticism/PysateliBuc.html>

Микола Євшан

1. Євшан М. *Боротьба генерацій і української література* // Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / Упоряд. Н.Шумило. К., 1998.
2. Євшан М. *Іван Франко* (Нарис його літературної діяльності) // Там само.
3. Євшан М. *Леся Українка (1910)* // Там само.

Сергій Єфремов

1. Єфремов С. *Поезія всепрощення* // С.О.Єфремов. Літературно-критичні статті. К., 1993.
2. Єфремов С. *Гармонійний талант* // Там само.
3. Єфремов С. *Муза гніву та зневір'я* // Там само.

Микола Зеров

1. Зеров М. *Франко-поет* // Зеров М. Українське письменство. К., 2003. С.486-515.
2. Зеров М. *Літературний шлях Максима Рильського* // Там само.

Євген Маланюк

1. Маланюк Є. *Ранній Шевченко* // Там само.
2. Маланюк Є. *До справжнього Шевченка* // Там само.
3. Маланюк Є. *Шевченко живий* // Там само.
4. Маланюк Є. *Франко незнаний* // Там само.
5. Маланюк Є. *До роковин Лесі Українки* // Там само.
6. Маланюк Є. *В Кулішеву річницю* // Дивослово. 1994. № 8.

Григорій Костюк

Костюк Г. *Світ Винниченкових образів та ідей* // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. К., 1994. Кн. 1.

Юрій Лавріненко

Лавріненко Ю. *Література вітаїзму. 1917 – 1933* // Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933. К., 2002.

Юрій Бойко

Бойко Ю. *Микола Хвильовий* // Бойко Ю. Вибрані твори. К., 1992. С.244-267.

Юрій Шерех

1. Шерех Ю. *Другий „Заповіт” української літератури* // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. К., 1994. Кн. 1.

Василь Стус

1. Стус В. *Феномен доби (сходження на Голгофу слави)* // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. К., 1994. – Кн. 1. (або повне видання праці: Стус В. *Феномен доби (сходження на Голгофу слави)*. К., 1993)

Періодизація української літературної критики

(за П.Федченком):

1. від зародження в лоні літературно-естетичної думки часів Київської Русі до кінця XVIII ст., коли склалися передумови та початкові форми критики;
2. від початку XIX ст. до 60-х рр. – період формування власне літературної критики на романтичній основі;
3. 70 – 90-ті рр. XIX ст. – період розвитку літературної критики реалістичного спрямування;
4. кінець XIX – поч. XX ст. – період модернізму;
5. XX – поч. XXI ст. – період постмодернізму.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. М. Максимович був упорядником та автором передмови до видання
 - а) «Ластівка»;
 - б) «Утренняя звезда»;
 - в) «Сніп»;
 - г) «Малороссийские песни»;
 - д) «Кобзар».
2. Хто автор полемічної статті «Трезвон о Квиткиной „Марусе”»?
 - а) М. Максимович;
 - б) Т. Шевченко;
 - в) П. Куліш;
 - г) І. Франко;
 - д) Леся Українка.
3. У статті «Трезвон о Квиткиной „Марусе”» М. Максимович полемізує з
 - а) М. Костомаровим;
 - б) І. Срезневським;
 - в) Г. Квіткою-Основ'яненком;
 - г) П. Кулішем;
 - д) Т. Шевченком.
4. У статті «О стихотворениях червонорусских» М. Максимович аналізує діяльність
 - а) Харківської школи романтиків;
 - б) «Руської трійці»;
 - в) Т. Шевченка;
 - г) М. Костомарова;
 - д) Кирило-Мефодіївського братства
5. Автором праць «Слов'янська міфологія», «Дві руські народності» є
 - а) Є. Маланюк;
 - б) М. Максимович;
 - в) І. Франко;
 - г) М. Зеров;
 - д) М. Костомаров.

6. Хто з критиків, здійснивши огляд творчості І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, А. Метлинського, раннього Т. Шевченка, прийшов до таких висновків: *«Литература, считающая в себе такие творения, не может быть ничтожною: при малом количестве своих произведений она счастлива, если может похвалиться такими, в которых видно ... истинное изображение своего, родного, со всем отпечатком национального характера»*:
- а) П. Куліш;
 - б) С. Єфремов;
 - в) Т. Шевченко
 - г) М. Костомаров;
 - д) М. Максимович.
7. Про кого з українських письменників М.Костомаров писав: *«Это целый народ, говорящий устами своего поэта»*:
- а) про Т. Шевченка;
 - б) про П. Куліша;
 - в) про Г. Квітку-Основ'яненка;
 - г) про О. Афанасьєва-Чужбинського;
 - д) про А. Метлинського
8. Хто був першим українським професійним критиком?
- а) П. Грабовський;
 - б) Є. Маланюк;
 - в) П. Куліш;
 - г) М. Максимович.
9. Хто автор висловлювання: *«Щоб знать людей, то треба пожить з ними. А щоб їх списувать, то треба самому стать чоловіком, а не марнотрателем чорнила і паперу»*?
- а) П. Куліш;
 - б) С. Єфремов;
 - в) Т. Шевченко;
 - г) М. Максимович.
10. Стаття «Об отношении малороссийской словесности к общерусской. Эпilog к „Чорной раде”» за жанром є:
- а) рецензією;
 - б) літературним портретом;
 - в) оглядовою статтею;

- г) статтею-передмовою.
11. Із яким журналом початку 60-х рр. ХІХ ст. пов'язана діяльність П. Куліша?
- а) «Хата»;
 - б) «Правда»
 - в) «Житє і слово»;
 - г) «Основа»
12. Який текст Т. Шевченка містить такий епіграф: *«Воскреснем ли когда от чужевластья мод? / Чтоб умный, добрый наш народ / Хотя по языку нас не считал за немцев»* (А. Грибоедов)?
- а) «Гоголю»;
 - б) «Доля»;
 - в) «Гайдамаки»;
 - г) передмова до нездійсненого видання «Кобзаря» 1847 року
13. *«Енеїда» добра, а все-таки сміховина на московський кшталт»,* – стверджував
- а) М. Костомаров;
 - б) М. Максимович;
 - в) П. Куліш;
 - г) Т. Шевченко.
14. Із якої статті П. Куліша подано уривок: *«В эпилоге к "Черной раде", напечатанном в "Русской беседе", я высказал свое мнение о лучших произведениях на малороссийском языке; повторять его здесь было бы делом излишним. Имена Квитки (Основьяненка) и Т. Г. Шевченка становлю я на первом плане и остаюсь при своем убеждении, что они украсили бы любую литературу, по верности живописи с природы и глубине сердечного чувства...»?*
- а) «Об отношении малороссийской словесности к общерусской. Эпилог к „Черной раде”»;
 - б) «Характер и задача украинской критики»;
 - в) «Передне слово до громади»;
 - г) «Взгляд на малороссийскую словесность по случаю выхода в свет книги „Народні оповідання Марка Вовчка”».

15. Критичні виступи М. Максимовича, М. Костомарова, П. Куліша є зразками
- а) реалістичної критики
 - б) критики доби модернізму
 - в) романтичної критики
 - г) народницької критики
16. «Величайшим талантом южнорусской литературы», творцем нових поетичних форм, істинно народним письменником П. Куліш називав
- а) М. Костомарова;
 - б) Т. Шевченка;
 - в) М. Гоголя;
 - г) Г. Квітку-Основ'яненка.
17. «...Критика ніколи не була керманичем для літературної творчості, а завсігди шкутильгала за нею, обчислювала готові вже здобутки, пояснювала їх..., популяризувала для широкої публіки». Чиє це висловлювання?
- а) Т. Шевченка;
 - б) П. Куліша;
 - в) І. Франка;
 - г) О. Маковея;
 - д) В. Стефаника;
18. За жанром стаття І. Франка «Леся Українка» – це
- а) літературний огляд;
 - б) рецензія;
 - в) вступна стаття;
 - г) літературний портрет;
 - д) відгук.
19. «Найвищі ідеї, найрадикальніші думки його доби зливаються в Шевченковій поезії нероздільно з народним змістом. Він є немов великий факел з українського воску, що світиться найяснішим і найчистішим вогнем європейського поступу, факел, що освітлює весь новітній розвиток української літератури». Це твердження І. Франко висловив у статті:
- а) «Темне царство»;
 - б) «Тарас Шевченко»;

- в) «Шевченкова „Марія”»
 г) «Тарас Шевченко і його „Заповіт”»;
 д) «Із секретів поетичної творчості».
20. Кому належить визначення: завдання критика – *«мову чуття перекласти на мову розуму»?*
 а) І. Франкові;
 б) М. Драгоманову;
 в) С. Єфремову;
 г) Ю. Шереху;
 д) Є. Маланюкові.
21. Літературна критика *«мусить бути не догматичною, а аналітичною, не дедуктивною, а індуктивною. Супроти літературного твору критик не суддя, не Зевс-громовержець, а тямущий справознавець»*. Цю думку Іван Франко висловлює у статті:
 а) «Із секретів поетичної творчості»;
 б) «Слово про критику»;
 в) «Тарас Шевченко»;
 г) «Література, її завдання і найважливіші ціхи»;
 д) «Критичні письма о галицькій інтелігенції».
22. «Темне царство» – це стаття І. Франка, присвячена дослідженню творчості
 а) Ю. Федьковича;
 б) Т. Шевченка;
 в) Марка Вовчка;
 г) І. Нечуя-Левицького;
 д) Панаса Мирного.
23. Із якої праці І. Франка подана цитата: *«Нехай особа автора, його світогляд, його спосіб відчування зовнішнього і внутрішнього світу і його стиль виявляється в його творі якнайповніше, нехай твір має в собі якнайбільше його живої крові і його нервів. Тільки тоді се буде твір живий і сучасний, справжній документ найтайніших зворушень і почувань сучасного чоловіка, а з тим і причинок до пізнання того чоловіка у його найвищих, найсубтильніших змаганнях та бажаннях, а з тим – причинок до пізнання часу і суспільності, серед яких він повстав?»*
 а) «Слово про критику»;

- б) «Тарас Шевченко»;
- в) «Література, її завдання і найважливіші ціхи»;
- г) «Тарас Шевченко і його „Заповіт“»;
- д) «Із секретів поетичної творчості».

24. У якій статті І. Франко так пояснює поняття *ідейності* художнього твору: *«Тільки той поет годен зватися правдивим поетом, хто, малюючи нам конкретні і яркі образи, рівночасно вміє торкати ті таємні струни нашої душі, що озиваються тільки в хвилі нашого власного, безпосереднього щастя або горя. Він має ключ до скарбниці наших найглибших зворушень, він розбуджує в нашій душі такі сили і такі пориви, що без нього, може, й довіку дрімали би на дні або піднялись би тільки в якихсь надзвичайних хвилях. Він збагачує нашу душу зворушеннями могутніми, а притім чистими від примітки буденщини, випадковості і егоїзму, робить нас горожанами вищого, ідейного світу».*

- а) «Із секретів поетичної творчості»;
- б) «Слово про критику»;
- в) «Володимир Самійленко. Проба характеристики»;
- г) «Література, її завдання і найважливіші ціхи»;
- д) «Леся Українка».

25. Хто з українських учених викрив злочинні дії російського уряду в брошурі «Українська література, заборонена урядом російським» (1878)?

- а) Є. Маланюк;
- б) М. Драгоманов;
- в) І. Франко;
- г) М. Зеров;
- д) Леся Українка.

26. Творчість європейських письменників Г. Д'Анунціо та Ади Негрі стала об'єктом дослідження Лесі Українки у статті:

- а) «Заметки о новейшей польской литературе»;
- б) «Два направления в новейшей итальянской литературе»;
- в) «Новейшая общественная драма»;
- г) «Винниченко»;

- д) «Утопія в белетристиці».
27. У статті «Винниченко» Леся Українка назвала письменника представником:
- новоромантизму;
 - імпресіонізму;
 - реалізму;
 - символізму;
 - експресіонізму.
28. Стаття «Утопія в белетристиці», в якій простежується розвиток жанру утопії у світовій літературі, належить:
- І.Франкові;
 - О.Маковею;
 - М.Драгоманову;
 - М.Євшану;
 - Лесі Українці;
29. Творчість яких західноукраїнських письменників є об'єктом дослідження у статті Лесі Українки «Малорусские писатели на Буковине»?
- М.Шашкевича, Я.Головацького, І.Вагилевича;
 - І.Франка, О.Маковея, М.Павлика;
 - І.Франка, Т.Бордуляка, В.Стефаніка;
 - О.Кобилянської, В.Стефаніка, А.Мартовича;
 - О.-Ю. Федьковича, О. Кобилянської, В. Стефаніка.
30. У чьому доробку значне місце займає епістолярна критика?
- І.Франка;
 - О.Маковея;
 - М.Драгоманова;
 - М.Євшана;
 - Лесі Українки.
31. Кого із письменниць тогочасної літератури Леся Українка характеризувала так: *«Она воспитанница немецкой культуры, и этого не могут ей простить ее галицкие критики, так как немецкое влияние до сих пор заметно на ее стиле. Но если немецкий язык и был действительно вреден для ее стиля, то он был ей не только полезен для общего развития, но даже спас ее от*

умственного застоя и нравственной спячки в мелкобуржуазной, чиновничьей среде маленького буковинского городка...»:

- а) Н. Кобринську;
- б) Ганну Барвінок;
- в) О. Кобилянську;
- г) Л. Яновську.

32. Из якої статті Лесі Українки подано цитату: *«Вообще женский вопрос во французской беллетристике за последние 30 лет не подвинулся ни на шаг, если не считать самых последних двух-трех лет. Натуралисты оставались при старых симпатиях: куртизанка или артистка, наконец, скромная и домовитая хозяйка, а если женщина выходила из рамки таких идеалов, то ей кричали «назад!», как во времена Мольера. Психологи или довольствовались существующим порядком вещей, как Бурже, или с отчаянием или отвращением всматривались в ужасную действительность, не видя никакого выхода, как Мопассан. Декаденты школы Бодлера продолжали все ту же старую игру: с пьедестала в грязь, из грязи на пьедестал...»?*

- а) «Заметки о новейшей польской литературе»;
- б) «Два направления в новейшей итальянской литературе»;
- в) «Новейшая общественная драма»;
- г) «Новые перспективы и старые тени (Новая женщина западноевропейской беллетристики)».

33. Из яким петербурзьким часописом співпрацювала Леся Українка?

- а) «Основа»;
- б) «Житє і слово»;
- в) «Рідний край»;
- г) «Жизнь»;
- д) «Хата».

34. Про Лесю Українку як «артистичний тип», «артистичний організм», про її «дар мислення символами» писав критик

- а) І. Франко;

- б) М. Євшан;
 в) Є. Маланюк;
 г) Ю. Шерех;
 д) В. Стус.
35. З яким журналом початку ХХ ст. пов'язана літературно-критична діяльність М. Євшана?
 а) «Киевская старина»;
 б) «Зоря»;
 в) «Дзвін»;
 г) «Житє і слово»;
 д) «Українська хата».
36. Хто був автором визначення етапів творчої еволюції письменника «Джеджалик – Мирон – Франко»?
 а) М. Драгоманов;
 б) М. Євшан;
 в) М. Зеров;
 г) Ю. Бойко;
 д) Є. Маланюк.
37. Про чії твори М.Євшан писав, що це – *«найсильніший вислів нової національної душі після Шевченка»*?
 а) І. Франка;
 б) Панаса Мирного;
 в) Лесі Українки;
 г) В. Стефаника;
 д) М. Вороного.
38. Відсутність боротьби поколінь в українській літературі; виступ проти «українофілів» (М. Сумцов, С. Єфремов), які нібито ототожнюють завдання літератури і публіцистики та політики, виявляють «заскорузлість думки» та утилітаризм – це основні тези статті М. Євшана:
 а) «Під прапором Мистецтва»;
 б) «Суспільний і артистичний елемент у творчості»;
 в) «Іван Франко (Нарис його літературної діяльності)»;
 г) «Леся Українка»;
 д) «Боротьба генерацій і української література».
39. Висловом «без синтезу» С. Єфремов охарактеризував творчість

- а) Т. Шевченка;
 - б) П. Куліша;
 - в) І. Франка;
 - г) О. Маковея.
40. Хто автор статей «Поезія всепрощення», «Між двома душами», «Без синтезу», «Гармонійний талант»?
- а) І. Франко;
 - б) М. Драгоманов;
 - в) С. Єфремов;
 - г) Ю. Шерех.
41. Про кого С. Єфремов писав, що це – *«велика людина з великим серцем, яка поєднувала в собі незламну моральну силу з дитячою лагідністю і здатністю прощати»*; *„...єдина між поетами всіх країн і часів надзвичайно цільна людина, душа якої не знала хитань та компромісів, вірила в правду й надіялась на її перемогу в житті, особистого лиха не пам'ятаючи»*?
- а) про М. Костомарова;
 - б) про Т. Шевченка;
 - в) про Марка Вовчка;
 - г) про П. Куліша.
42. За Єфремовим, глибокий психолог і *«гострий аналітик життєвих явищ»*, що володіє і даром синтезу, дає *«синтетичні образи вищої краси»* – це
- а) Є. Маланюк;
 - б) М. Коцюбинський;
 - в) П. Куліш;
 - г) А.Тесленко.
43. Фундаментальною працею С. Єфремова є
- а) «Співець боротьби і контрастів»;
 - б) «Історія українського письменства»;
 - в) «Поезія всепрощення»;
 - г) «Між двома душами».
44. Дар *«ліричного квітування»* М.Зеров помітив у
- а) Леся Мартовича;
 - б) П. Куліша;
 - в) І. Франка;
 - г) М. Черемшини.

45. Збірка статей М. Зерова, яка містила полемічно загострені статті й закликала йти до українських духовних традицій, скарбів світового мистецтва, мала назву:
- а) «Історія українського письменства»;
 - б) «Від Куліша до Винниченка»;
 - в) «До джерел»;
 - г) «Українське письменство ХІХ століття».
46. Проти утилітаризму в поезії М. Зеров виступав у статті:
- а) «Марко Черемшина і галицька проза»;
 - б) «Василь Елланський»;
 - в) «Франко-поет»;
 - г) «Володимир Самійленко і український гумор».
47. Хто автор висловлювання: *«Ми хочемо такої літературної обстановки, в якій будуть цінитися не маніфест, а робота письменника, і не убога суперечка на теоретичні теми <...> а жива й серйозна студія літературна; не письменницький кар'єризм <...> а художня вимогливість автора перш за все до самого себе...»:*
- а) П. Куліш;
 - б) Леся Українка
 - в) М. Зеров;
 - г) І. Франко.
48. У цього митця М. Зеров помітив «асоціативний символізм» і пояснив його так: *«... поет виходить у своїй творчості з якогось реального з'явища і, не називаючи його прямо, збирає навколо нього цілу низку асоціацій...».* Про кого йдеться?
- а) П. Тичину;
 - б) М. Рильського;
 - в) В. Сосюру;
 - г) В. Самійленка.
49. Автором статей «Ранній Шевченко», «До справжнього Шевченка» є
- а) Є. Маланюк;
 - б) Ю. Лавріненко;
 - в) І. Франко;
 - г) М. Зеров.

50. Куліш – *«то була передусім Велика Пристрасть»*. Куліш – культурник, але не аполітичний, а політично свідомий. Куліш – державник. Такі тези щодо цієї постаті Є. Маланюк висловив у праці:
- а) «В Кулішеву річницю»;
 - б) «Ранній Шевченко»;
 - в) «Нариси з історії нашої культури»;
 - г) «До роковин Лесі Українки».
51. Кого з українських письменників Є. Маланюк охарактеризував як «класика», «олімпійку», «явище національне»:
- а) І. Франка;
 - б) Т. Шевченка;
 - в) Лесю Українку;
 - г) П. Куліша.
52. *«...коли Шевченко був у поезії явленням – майже демонічної – в своїм творчій діонісійстві – НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕМОЦІЇ (якої жар, до речі, так відчував і так подивляв Франко), то Іван Франко був явленням у ній НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ»*. Із якої статті Є. Маланюка подано уривок?
- а) «Нариси з історії нашої культури»;
 - б) «Ранній Шевченко»;
 - в) «Франко незнаний»;
 - г) «Шевченко – живий»;
53. У якій статті Є. Маланюк утверджує думку про романтизм як домінанту творчості Т. Шевченка:
- а) «Шевченкові метаморфози»;
 - б) «Ранній Шевченко»;
 - в) «До справжнього Шевченка»;
 - г) «Шевченко – живий».
54. Хто з діаспорних критиків заклав основи наукового винниченкознавства?
- а) Ю. Лавріненко;
 - б) Є. Маланюк;
 - в) Ю. Бойко;
 - г) Г. Костюк.

55. Автором концепції «національно-органічного стилю» в українській літературі є
- а) Ю. Бойко;
 - б) Г. Костюк;
 - в) Ю. Лавріненко;
 - г) Ю. Шерех.
56. Хто з названих критиків НЕ належить до українських учених-емігрантів:
- а) Ю.Бойко;
 - б) М.Євшан;
 - в) Ю.Лавріненко;
 - г) Ю.Шерех.
57. Стаття Ю. Шереха «Другий «Заповіт» української літератури» присвячена дослідженню
- а) поеми Шевченка «Кавказ»;
 - б) драматичної поеми Лесі Українка «Бояриня»;
 - в) лірики О. Олеся;
 - г) поеми І. Франка «Мойсей».
58. Хто видав антологію «Розстріляне Відродження»?
- а) Ю. Бойко;
 - б) Є. Маланюк;
 - в) Ю. Лавріненко;
 - г) Ю. Шерех.
59. Ю. Лавріненко у статті «Література вітаїзму. 1917 – 1933» обґрунтовує концепцію:
- а) неоромантизму;
 - б) неокласицизму;
 - в) необароко;
 - г) експресіонізму.
60. Укажіть автора поданого висловлювання: *„У страшну добу сталінських репресій одних письменників розстріляли, других – зіслали в концтабори, третіх розтлили. Тичину репресували визнанням. Покара славою – одна з найновіших і найефективніших форм боротьби з мистецтвом”:*
- а) Є. Маланюк;
 - б) В. Стус;
 - в) М. Ільницький;
 - г) Ю. Бойко.

ДОДАТКИ

Коротка інформація про ключових критиків XIX-XXI століття

МИХАЙЛО МАКСИМОВИЧ (1804 – 1873) - видатний український вчений-енциклопедист, фольклорист, історик, філолог, етнограф, ботанік, поет, перший ректор університету Св. Володимира.

М. Драгоманов про М.Максимовича: він «був для українців цілою вченою історико-філологічною установою і разом з тим живою народною людиною»

МИКОЛА КОСТОМАРОВ (1817 – 1885) – видатний український історик, етнограф, прозаїк, поет-романтик, мислитель, громадський діяч, етнопсихолог, учасник «Кирило-Мефодіївського братства».

ТАРАС ШЕВЧЕНКО (1814 – 1861) –

український поет, письменник (драматург, прозаїк), художник (живописець, гравер), громадський та політичний діяч. Національний герой і символ України. Учасник «Кирило-Мефодіївського братства». Академік Імператорської академії мистецтв (1860).

Роман Гром'як про Т.Шевченка: «Шевченкова постать і творчість – взагалі незвичайна його доля – збуджували, ферментували думку як окремих осіб, так і громад, суспільства в цілому. Його твори ставали зразками художньої досконалості, новаторської естетичної вартості, тому були або предметом наслідування, або високим критерієм-взірцем оцінки інших авторів, а відтак – наступних поколінь...»

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ (1819 – 1897) -

український письменник, фольклорист, етнограф, мовознавець, перекладач, перший професійний український літературний критик, редактор, видавець, філософ історії, учасник «Кирило-Мефодіївського товариства»

М.Зеров: «Куліш – центральна засада у вивченні українського письменства 40 – 60-х рр. Поет і прозаїк, етнограф і критик, видавець, літературний ініціатор, – він причетний до всіх

помітних літературно-громадських заходів 40-х рр. і відіграє головну роль наприкінці 50-х – на початку 60-х».

ІВАН ФРАНКО (1856 – 1916) – видатний український письменник, поет, публіцист, перекладач, учений, громадський і політичний діяч, літературний критик. Доктор філософії (1893), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (1899), почесний доктор Харківського університету.

«Публікації І. Франка мали не просто принагідний характер, хоча породжували їх конкретно-історичні ситуації, а спиралися на продумані й виношені ідеї, які співвідносились з рухом сучасної йому естетичної думки й узагальнювали тодішню художню практику – насамперед особистий досвід і творчість українських письменників, особливості функціонування їх творів на політично розмежованих українських землях» (Р. Гром'як).

«В артистичній творчості краса лежить не в матеріалі, що служить їй основою, не в моделях, а в тім, яке враження робить на нас даний твір і якими способами артист зумів досягнути те враження...»

(І. Франко, трактат «Із секретів поетичної творчості»)

ЛЕСЯ УКРАЇНКА (1871 –1913) – письменниця, публіцист, перекладач, літературний критик, громадська і культурна діячка.

«Як добре зважити, то перелому я ніколи не зазнала, хоча, запевне, еволюція була і в мене. Життя ламало тільки обстановку навколо мене (ну, і кості мої, як траплялось), а удача моя, виробившись дуже рано, ніколи не мінялась, та вже навряд чи й зміниться. Я людина еластично-уперта (таких багато між жіноцтвом), скептична розумом, фанатична почуттям, до того ж засвоїла собі «трагічний світогляд», а він такий добрий для гарту» (із листа Лесі Українки до А. Кримського від 14 (19) жовтня 1911 року)

«...Коли поганий поет викличе добру критику, то вже він тим принесе користь людям, бо критика, може, більш потрібна для читаючих людей, ніж для самих писателів. Нашій літературі багато чого бракує, але найбільш бракує доброї і талановитої критики...» (із листа Лесі

Українки до Осипа Маковея від 28 травня (9 червня) 1893 р.)

МИКОЛА ЄВШАН (1889 – 1919) – український літературний критик, літературознавець і перекладач, учасник національно-визвольних змагань 1917-1919 рр.

Літературно-критичні праці Миколи Євшана – це «не результат відстояних і зважених роздумів кабінетного вченого, що лягають в основу академічних історій літератури. Це пульс живої думки, голос людини, що не боїться сказати необачне слово, але твердо переконана в своїй правоті...»

(Микола Гльницький)

«Першим і останнім обов'язком критика єсть: уміти читати. Розвинути всю свою інтелігенцію, всі свої здібності в першій мірі на те, щоб до кінця розуміти чужу душу...»

(Микола Євшан, «Суспільний і артистичний елемент у творчості»)

СЕРГІЙ ЄФРЕМОВ (1876 – 1939) – український громадсько-політичний і державний діяч, літературний критик, історик літератури, академік Української академії наук (з 1919), віце-президент ВУАН (з 1922), дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, публіцист, один із творців української журналістики.

«Письменство у кожного народу величезну має вагу як вираз творчої сили нації, з одного боку, та міжнародного єднання і впливів, з другого. Кожне національне письменство, годуючись помітними і непомітними впливами од інших письменств, все-таки органічно переробляє й перетворює їх і виявляє тим натуру даної нації, її ідеали й змагання, її інтереси й потреби»

(Сергій Єфремов)

МИКОЛА ЗЕРОВ (1890 – 1937) - український поет, літературознавець, літературний критик, полеміст, лідер «неокласиків», майстер сонетної форми та перекладач античної поезії.

«...Микола Зеров закликав плекати культурні інтереси й запити, вирощувати їх у собі, підноситися до того рівня, на

якому починаєш жити тривогами народу, осмисленого в єдності минулого, сучасного і майбутнього, коли відчуваєш опору в духовній спадщині, виробленій століттями цивілізацій...»
(Оксана Горячева, «Микола Зеров і його епоха, або Великий нонконформіст»)

«... Загалом кажучи, конкретний аналіз літературної манери письменника, естетичні цінності літературного твору – це найсильніша сторона критичної праці Зерова, в цій ділянці в нього можна повчитися і тепер...»

(Григорій Кочур, «Учений, перекладач, поет»)

ЄВГЕН МАЛАНЮК (1897 – 1968) – український письменник, культуролог-енциклопедист, публіцист, літературний критик, сотник Армії УНР.

«Євген Маланюк належить до числа найпроникливіших поціновувачів художньої літератури в українській культурі. Його мисленню властиві широта культурологічних узагальнень, витончений художній смак, уміння вловлювати ментальні нюанси творчості. Як відомо, Є. Маланюк в основному формувався вже на еміграції, після 1920 р., в середовищі письменників-вісниківців, на світоглядних принципах вольового націоналізму» (Олег Баган).

«Хвороба бездержавності... – є наявна й глибока. Особистість – суспільство – нація. Без цієї ієрархічної залежності немає передумови державності. Це – члени пропорції, без якої немає нації. І треба тверезо ствердити, що такої пропорції в лоні нашої «громади» – не існує. Трагедія особистості і суспільства – це біографії всіх наших визначних людей (хоча б Франка)»
(Євген Маланюк, «Нотатники»)

«Мистецтво робить («формує») життя і само зраджується з його таємничо-глибинної неподільної субстанції. Мистецтво ніколи не є приблизною «правдоподібністю» життя. Воно потужне і грізне, безпомилкове і нещадне, невичерпальне і творче, як сама стихія, як саме життя»
(Євген Маланюк, «Поезія і вірші»)

ГРИГОРІЙ КОСТЮК (1902 – 2002) – український учений-літературознавець, письменник, критик, мемуарист, історик, журналіст, лауреат Премії фундації Антоновичів (1988) та Міжнародної премії імені Володимира Винниченка (1991), голова ОУП «Слово» (1954–1975). Громадський та політичний діяч. Дійсний член УВАН та НТШ, член Національної спілки письменників України, іноземний член Національної академії наук України (1992).

ЮРІЙ ЛАВРІНЕНКО (1905 – 1987) – український літературознавець, публіцист, есеїст, критик, редактор, дослідник «Розстріляного відродження».

«Книжка «Розстріляне відродження» була на рідкість яскравою зіркою в мороку 50-х років. Якби вона одразу в 1959 році упала на стіл студентів, учителів, науковців, то клімат нашого культурного довілля значно змінився б. Якби вона мала поширення на початку 60-х — це пролунало б громовим вибухом в шелесті формальних реабілітацій того часу»
(Євген Сверстюк).

ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ (ШЕРЕХ) (1908 – 2002) – українсько-американський славіст-мовознавець; історик української літератури, літературний і театральний критик, учасник наукового та культурного життя української еміграції. Професор Гарвардського, Колумбійського університетів. Іноземний член НАН України (1991). 1949 – доктор філософії.

«... критика в концепції Ю. Шереха, як і мистецтво, постає суб'єктивною діяльністю. Ю. Шерех заперечує погляд на критика як на проміжну й нібито неважливу ланку між письменником і читачем. Для нього критик – це не тільки тлумач творів, що намагається заховати власне “я”, аби бути об'єктивним, а співтворець, без якого мистецтво лишається річчю в собі» (О. Волосова).

ЮРІЙ БОЙКО-БЛОХИН (1909 – 2002) – український літературознавець, театрознавець, професор Українського Вільного Університету в Мюнхені, громадський і політичний діяч, член Проводу ОУН.

„<...> літературознавчі праці Ю.Бойка-Блохина творилися у постійній опозиції до радянської ідеології. У запалі заперечень,

полеміки, спростування кривотлумачень, природно, вияскравлювались найгостріші моменти протистояння. Але вони не могли викликати відкритої дискусії, бо досягли широкого українського читача, коли вже стали багато в чому продуктом минулого часу..." (О. Олійник).

ВАСИЛЬ СТУС (1938 – 1985) - поет, літературознавець, перекладач, публіцист, правозахисник, один із найактивніших представників українського культурного руху шістдесятників. Написав статті про творчість Бертольда Брехта, Генріха Белля, розвідку про поезію Володимира Свідзинського – «Зникоме розцвітання особистості», фундаментальну працю про Павла Тичину «Феномен доби. Сходження на Голгофу слави».

Михайлина Коцюбинська про В.Стуса:

«Стусова оцінка української літератури з його "непрекрасного далека" - різка й сувора. Звідти, з висоти свого становища (принаймні незалежність думки тут була гарантована!) йому чітко було видно *фальш, декоративність, обмеженість*. Йому боліли **капітулянтство і конформізм, ходіння манівцями й розтрачування себе, марнування таланту тими, кому знав ціну**. І на різкі оцінки — не вибираючи слів — мав право, та й підстави ("набір холоців від літератури, обозних маркітанток естетики, які на національній трагедії шийють собі розмальовані шаровари блазнів-танцюристів, що на труні України витанцювують хвацького гопака" (з "Таборового зошита").

«Не сприймав **"романтизованої безплотності"**, орнаментацийного словоплетення, коли "багато слів на унцію смислу". Його дратувала запоектизованість української прози, порівнював її з "балакучою тіточкою" "ой, та українська проза — вся схожа на бабусину розповідь, як вона дівкою була...", "проза колгоспних підлітків — один співучіший за другого, один солодший за другого", "типова колоніальна література-забавка". Наводячи відомий Довженків афоризм, що в калюжі один бачить зорі, а другий нічого не бачить крім калюжі, зауважував, що Довженко "ходив по грані. Найменший ухил вбік — і умовність ставала б фальшю".

«Уже у "**Феномені доби**", розмірковуючи над проблемами розвитку нашої духовості, відносив їх до проблем Сізіфової

праці, коли сподіваються реальних наслідків од роботи в майже нереальних умовах. На підтвердження своєї думки наводив рядки з народної пісні:

Візьми, мати, піску жменю,

Посій його на каменю, як той пісок житом зійде...

як свідчення того, *"що проблеми Сізіфової праці стали субстанцією української духовності віддавна. Тому невідомо, де закінчуються наші вади і починаються достоїнності"*.

"...Інтелігенція офіціозу, прагнучи жити, простує до безславної смерті, ми, в'язні історії, — ідемо в життя (коли тільки воно прийме нас — життя, через скільки поколінь?)". Так писав Василь Стус у своєму "Таборовому зошиті". На щастя, для цього не довелося чекати кількох поколінь».

«На сьогоднішній хвилі українського національного відродження **образ Василя Стуса увійшов в наше життя як важливий чинник самоусвідомлення**, набув значною мірою символічного значення. Широкий загал передусім пов'язує ім'я Стуса з узагальненим і гранично політизованим образом мученика й протестанта, здебільшого відокремлено від його поезії.

Стусове поетичне слово донедавна було доступне небагатьом, тим, хто мав мужність знати те, чого загал волів не знати, хто живився самвидавом і не боявся зазирнути у заборонені сфери життя тоталітарного суспільства. Сьогодні поезія Стуса відкрита загалові — цьому сприяла хвиля вечорів пам'яті поета, театралізованих композицій, присвячених його життю й творчості, радіо- і телепередач, що їх викликали до життя перші кроки гласності й свободи. То було перше пізнання Стуса — в екстазі мітингового самоутвердження, в радісно-запаморочливому маєві синьо-жовтих прапорів, у величній скорботі жалобного походу перепоховання поета і його побратимів на рідній землі. Прекрасне й святе, воно залишиться в пам'яті народу, як одна з найсвітліших сторінок нашої історії. Сторінок, освячених іменем Василя Стуса».

Джерело:

Михайлина

Коцюбинська.

Поет

//

<https://stus.center/p/mikhailina-kotsiubinska-poet-45462>

СУЧАСНІ КРИТИКИ

Євгеній Стасіневич – критик, літературознавець, лектор бібліотеки bOtan, «Культурного проекту», ведучий гонзо-ефірів на Old Fashioned Radio та програми «Історія без істерики» на радіо «Голос Столиці», постійний автор порталу INSIDER.

Тетяна Трофименко – літературний критик, кандидат філологічних наук, співпрацює із різними сучасними виданнями (ЛітАкцент, Буквоїд). Лауреатка відзнак сайту «Буквоїд» та «Книга року ВВС» за кращу читацьку рецензію (2008).

Ганна Улюра - українська літературознавиця, кандидат філологічних наук, літературний критик. З 2014 року як літературний критик регулярно співпрацює з порталами Збруч (Штука), Лівий берег, ЛітАкцент, Litcentr, Opinion, дописувач простору дитячої книжки «VagaBooks», «Ділової столиці», «Українська правда-Життя» тощо. Нагороджена Спеціальною відзнакою за внесок у розвиток та просування української книги та читання в Україні і світі від BookForum

Дарія Пугач

Літературна критика майбутнього

«З мого кута бачення, літературній критиці в Україні бракує універсалізацій (а сама я, як видно, універсалізацій не боюсь). У нас є рецензії, огляди, навіть такі-сякі висловлювання, які можна категоризувати як «блоги». Втім, якщо провести аналогію, то це — лише камінчики, розкидані по воді. На них можна спиратися, ставити ноги, але вони не формують напрямів, куди рухатися, у який бік іти».

«Література — це повільне мистецтво, тож їй, певно, складно давати швидкі (і вдумливі, якісні) відповіді на політичні, ідеологічні, культурні питання; втім, те, що літературна критика відрізає літературу, особливо прозу, від інших мистецтв, від діалогу з ними, заважає самій критиці глянути збоку як на себе, так і на свій інструментарій».

«Більшість і класичних, і нових творів літератури ґрунтуються на тому, що ми читаємо про певного персонажа, про його життя, про те, як одна подія змінила світогляд. Складається чітка картинка, де всі альтернативні шляхи розвитку неможливі, і подія в житті персонажа обертається на саме його життя, адже в літературі навіть в оповіданнях є претензія на те, що одна подія докорінно змінить існування людини. Візьмемо найочевидніше — конфлікт: цей літературний механізм уже так глибоко в історії цього мистецтва, що ніхто і не ставить його під сумнів. А якраз конфлікт і переводить зав'язку в стадію розвитку дії й розв'язки — тобто запускає наративність».

«Наративна техніка літератури заважає їй ставити питання інакше, ніж вона звикла, — а як можна зрозуміти щось нове, якщо постійно ставити питання у той же спосіб? Мені прикро, що література консервується сама в собі — в умовності, в техніці, — і те, що наразі вона добряче відстає від розуміння науки (іншого проекту пізнання світу) щодо того, як люди сприймають себе, своє життя, інших навколо».

Джерело: <http://litakcent.com/2017/11/21/literaturna-kritika-maybutnogo/>

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

підготовка власних критичних матеріалів у **жанрі рецензії на твори сучасної української літератури, зарубіжної літератури**, а також написання **відгуку на переглянуті кінострічки**.

СХЕМА РЕЦЕНЗІЇ*

АВТОР.....

ВИДАВНИЦТВО.....

РІК ВИДАННЯ, КІЛЬКІСТЬ СТОРІНОК.....

ЖАНР.....

ТЕМА.....

ЧОМУ Я ЧИТАЮ ЦЮ КНИГУ.....

ЦЯ КНИГА НАДИХНУЛА МЕНЕ НА.....

ОЦІНІТЬ КНИГУ ЗА КРИТЕРІЯМИ (можна використовувати наліпки із різним емоційним навантаженням або використовувати 10-бальну систему)

Тема

Сюжет

Персонажі

Мова та стиль

Легкість читання

Дизайн книги

МІЙ ВІДГУК.....

Я ПОРАДИВ / -ЛА Б ЦЮ КНИГУ/ФІЛЬМ.....

У рецензії на твір зарубіжної літератури чи текст нон-фікшну обов'язково фіксуються враження про майстерність його перекладу.

* Формат використано із видання: ПРОЧИТАНЕ: Читай. Записуй. Запам'ятовуй. – К.: Пабулум, 2018. – 208 с.

Сучасна критикиня **Тетяна Трофименко** радить, як правильно писати **рецензії** на художні твори.

«Пропонуючи відповіді на питання, як «треба» / «не треба» писати певний текст, ми, звісно, маємо бути свідомі, що всі поради такого кшталту не є універсальними рецептами, а скоріше лайфхаками, базованими на особистому досвіді. Разом із тим, майже кожен, зіткнувшись із відмовою на публікацію рецензії (колонки, огляду) чи вимогою присутніх виправлень, дивується й обурюється: що ж там не так?! Не дивно, отже, що пошуки відповідей і спроби створення більш-менш сталого набору правил створення критичних текстів, лишаються актуальними для всіх гравців літературного процесу...»

«Отож, **рецензія є більш ґрунтовним жанром**, де на перший план виходить **аналітика**. Далі ми говоритимемо про рецензію саме як жанр літературної критики, розуміючи під цим поняттям публікацію, що містить літературознавчий розгляд і оцінку певного художнього тексту, розраховану на широку аудиторію читачів (слово «читач» тут ключове – не обмежуємо аудиторію фаховою спільнотою, але й не розраховуємо на громадян, які востаннє тримали в руках книжку в 6 класі)».

Хороша рецензія має бути:

актуальною – літературна критика працює з текстами, які ввійшли в літературний обіг нещодавно; звісно, ви можете написати рецензію на книжку, яка побачила світ декілька років тому, але щоб її взяли до публікації, необхідна публічна заява Оксани Забужко щодо непроминальної вартості цієї книжки;

суб'єктивною – людей цікавлять особисті враження та яскраво сформульована оцінка, а не стримане озвучування загальників;

об'єктивною, адже критик – не ротвейлер, який вчеплюється в когось раз і назавжди; якщо наступний твір цього автора кращий за попередній, відзначте це;

поміркованого обсягу – 5-6 тисяч знаків цілком достатньо; можна розігнатися й до 10, якщо ви точно знаєте, яку думку хочете донести і маєте чим її ілюструвати.

Критерії якості рецензії зумовляються

здатністю викликати зацікавлення – тут першочергову роль відіграють заголовок та підзаголовок чи лід; на жаль, мистецтво заголовка дається людині від народження або з'являється в жахливих муках прокачування (я була в шоці від одноманітності заголовків своїх рецензій, коли побачила зміст книжки #колололітературне); утім, якщо ви не можете вигадати нічого цікавішого, ніж «Новий роман Гаськи Шиян», допишіть принаймні «Любов на лінії фронту» чи «Невже вона його дочекається?!»;

наявністю власної ідеї – власне, якщо після прочитання книжки у вас її не виникло, не пишть рецензії; напишіть огляд, відгук або запиляйте відеобложек, зазначаючи «mmm, цей роман Кідрука цілком ок» або «нууу, «Твердиня» була краща!»; хороша ідея формулюється одним складносурядним реченням, а вже потім втілюється в більший текст;

умінням донести її до читача – тут важливо не забувати, хто ваша аудиторія та говорити зрозумілою людям мовою; у цій справі незамінним є редактор видання – він (вона) знає, яку цитату варто винести на початок, а яку викреслити; головним же критерієм успішності на сьогодні є кількість переглядів публікації – якщо їх буде мало, вам можуть більше і не запропонувати співпраці; але це не страшно – багато хто працює для майбутньої слави, сучасники ніколи не розуміли геніїв...

аргументованістю – не можна просто заявити «цей текст – найкраще, що було написано в українській літературі протягом останнього десятиріччя!» чи «провальнішого роману я ще ніколи не читала»; такі твердження слід підкріпити вагомими для вас, а в ідеалі для читачів доказами;

здатністю надихати, що може бути двох видів: позитивною, коли, прочитавши вашу рецензію, людина говорить «о, Трофименко тролить, треба брати» або негативною: «о, Трофименко тролить, не витрачатиму часу і грошей»; найбільша похвала для критика = «ваша рецензія цікавіша за книжку!»;

оригінальністю – якщо ви скажете про книжку те, що вже сказали декілька разів до вас, читач буде не задоволений; тому не повторюйте очевидних і вже озвучених речей; устигайте написати одним із перших або гугліть рецензії колег, аби не

повторюватись; у вас же є ідея? от і розвивайте її!

грамотністю – пам'ятайте, що більшість видань не мають у штаті коректора, тому всі ваші граматичні помилки, пропущені тавтології чи, не дай Боже, пунктуаційні й орфографічні помилки читачі відразу помітять, а особливо агресивні грамарнаці занотують їх в особливий допис і підкочуватимуть очі, мовляв, «як може щось говорити про літературу людина, яка відокремлює комою слово принаймні...»; разом із тим трапляється й інше: на деяких порталах ваш текст несподівано відредагують, причому так, що коми після принаймні будуть не ваші! тут важливо стежити;

відповідністю фактам – якщо ви дуже ерудована особа, то можете, звісно, не перевіряти, як звалося місто, у якому народився іноземний автор на початку ХХ століття, але принципи «ну це й так ясно» чи «я й так пам'ятаю» зазвичай не спрацьовують; крім того, вас читатиме фанклуб письменника, де кожен знає, якого року було опубліковано його першу збірку і яким накладом...

Посилання на матеріал: **Трофименко Тетяна. Як не треба писати рецензії. Конспект лекції.**

<http://litakcent.com/2020/03/16/yak-ne-treba-pisati-retsenziyi/>

Богдана Романцова. Як бажано писати про перекладну літературу. Конспект лекції

<http://litakcent.com/2020/01/29/yak-bazhano-pisati-pro-perekladnu-literaturu-konspekt-lektsiyi/>

Рецензія – це жанр літературної критики, і тут кожне слово важить. «Критика» передбачає, власне, критичність, **оцінковість** такого тексту. «Жанр» означає, що рецензія підкоряється певним правилам, тобто її не можна писати, як серденько підказує і муза надиктовує. «Літературна» – тобто така, що **стосується літератури**, грає на літературному полі й існує задля літератури. Літературна критика важлива, адже вона виконує низку **функцій**: від просіювання текстів крізь дрібне критичне сито, аби лишилися найміцніші й читач не витрачав власний час на відбір, до рекомендацій авторам, в

який бік варто рухатися. Втім, аби на твій текст звернув увагу читач та автор, він має бути **якісним**. Як то кажуть, «Лікарю, спочатку вилікуй себе сам!». **Які ж ознаки хорошої рецензії?** Хороша рецензія критична, тобто у фокусі автора не переказування сюжету, а оцінка тексту як естетичного продукту. Докладно переказувати книжку немає сенсу, однак варто окреслити головну **сюжетну лінію**, основний **конфлікт**, представити **героїв**, а далі – хай читач уже самотужки долає опір тексту. Деталі та конкретні епізоди варто вводити тоді, коли вони ілюструватимуть вашу тезу, а не заради обсягу статті. Особливо обережним слід бути із книжками, які збирається читати більшість, як-от із серією про Гаррі Поттера. У такому випадку уникайте спойлерів або хоча б попереджайте про них, якщо не хочете одного дня перестріти на вулиці натовп розлючених школярів, які вигукують у ваш бік «Авада Кедавра!». Пам'ятайте, що рецензія **не є оглядом**, це тлумачення, оцінка, аналіз, нова ідея прочитання, а не переказ чи переспів. Рецензія також **не є літературознавчим дослідженням**, тобто в ній не повинно бути складної термінології, безлічі покликань на серйозні праці, що їх вивчають на третьому курсі філологічного факультету, і шизофренічного займенника «ми», навіть якщо ви писали рецензію разом зі своїм котом.

Різнобічна, тобто розглядає стиль, жанрові особливості, авторські меседжи та чимало інших категорій тексту. Якщо ви зосередитися винятково на жанрі, читач не зрозуміє, як саме ця книжка «зроблена». Якщо ж писатимете лише про стиль, не буде зрозуміло, на кого вона орієнтована і якій аудиторії підходить. Уявіть, що твір – це картинка у форматі VR, а на вас – окуляри віртуальної реальності. Розглядайте текст з усіх сторін. І не пишіть рецензій, що складатимуться винятково зі стилістичних і граматичних помилок автора, ви ж журналіст(ка), критик(иня), а не грамар-наци. Пам'ятайте, що йдеться про рецензію на перекладний текст, а не на оригінал, і це ускладнює оцінювання його стилістичних аспектів.

ороша рецензія вписує твір у літературний процес

Жоден текст не існує відокремлено у вакуумі, ніби легендарний кінь. Навіть якщо видавець переконує, що це перший у світі роман-мозаїка або перший текст-шоу, єдиний у

своєму роді постапокаліпсис із присмаком драми абсурду – не вірте! Ніщо не постає із безмірної, пустої і дикої площини, тексти проростають поступово, ніби картопля на Марсі у романі Енді Вейра. Простежте історію: з чиеї шинелі виборсується автор, на кого він схожий стилістично, кого ставить в епіграф. Якщо з твору не видно, вам можуть допомогти інтерв'ю з ним, статті та інші матеріали. Втім, ніколи не вірте авторові до кінця, часто він каже, що не любить саме того, в кого багато запозичив. Кожен письменник має шанс стати символічним вбивцею своїх літературних батьків.

Хороша рецензія зважає на рецепцію твору

Якщо ви читаєте свіжий перекладний твір, маєте знати, **що про нього писали** на шпальтах закордонних видань. Геть не обов'язково погоджуватися із твердженнями та оцінками інших критиків, понад те, я раджу читати чужу критику тільки тоді, коли ви вже прочитали книжку і навіть написали основну частину рецензії, аби око не замилювалося і ви не підпадали під вплив таких голосних назв, як «The New Yorker», «The Guardian», «American Book Review». Однак у рецензії все ж варто **подати різні точки зору**, особливо якщо йдеться про статтю для фахового видання. Також, пишучи рецензію на перекладні тексти, з'ясуйте, як книжку сприйняли звичайні споживачі, що мешкають у «країні оригіналу». І тут ваш найліпший друг – соціальна мережа [«Goodreads»](#), куди мільйони людей приходять поділитися думками, похизуватися власною ерудицією і просто засвідчити: я це дочитав.

А ще хороша рецензія є діалогом – і з автором, і з читачем, і з собою

Не будьте по-просвітницьки монологічними, лишайте читачеві простір для думки, не говоріть із читачами, як з дітьми, яким варто нагадати, хто тут головний і хто музику замовляє.

Культурна журналістика – це теніс, а не сквош, ваша аудиторія – партнер, а не стінка, в яку треба гатити тезами й фактами.

Хороша рецензія, як правило, написана **з гумором**, іронією, однак не сарказмом. Саме гумор робить статтю легкою і читабельною, тож іронізуйте, грайтеся зі словами, жартуйте, ніби востаннє.

Хороша рецензія є читабельною

Наші думки видаються нам легкими і прозорими, але часто на письмі мають заплутаний і непереконливий вигляд, ніби статтю написав Гегель, а не хороший літературний критик. Якщо хочете перевірити, чи розуміє ваші ідеї бодай хтось, крім вас, **дайте прочитати рецензію людині, близькій до вашої аудиторії.** Крім того, корисно відкласти вже готову статтю на кілька днів, а згодом повернутися до неї, коли текст «подихав», ніби відкорковане вино. *Пам'ятайте: хороший критик мусить добре писати, бо літературна критика — це насамперед цікаві статті, які легко читаються.* І це, до речі, відрізняє критика від академічного літературознавця, змушеного постійно прикриватися формульними громіздкими конструкціями, шизофренічним «ми» та іншими особливостями невблаганної наукової мови.

Хороша рецензія аналітична

Хороший критик уміє аналізувати тексти, бачити внутрішні зв'язки, що пронизують літературний процес, ніби невидимі, але дуже міцні нитки. **Хороший критик – ще й хороший логік**, що там не казали б про гуманітаріїв люди, які ніколи не відчували того щастя, коли надсилаєш редакторові готову рецензію.

Хороша рецензія структурно продумана

Звісно, рецензія – не есей з academic writing, але це й не хаотичне перескакування з однієї ідеї на іншу. Розвивайте думку, аж поки вона не прийде до логічного завершення, а далі переходьте до наступної.

Не є close reading, тобто докладним, вдумливим, повільним прочитанням аж до розкладання тексту на найдрібніші елементи. Іноді автори так захоплюються самим письмом і так глибоко пірнають у текст, що все закінчується неймовірно докладним аналізом першого абзацу. Однак рецензія – все ж не дисертація, її **мета – дати загальну картину**, а не запропонувати прискіпливе прочитання одного-єдиного епізоду. Особливо часто таке трапляється із перекладними текстами: критик розібрався у реаліях, описаних у книжці, занурився в історію побуту певної країни, археологічно закопався у нові знання, як Мішель Фуко в найкращі роки, – і так не випірнув

назовні. Тож замість цілісної цікавої рецензії читач вдовольняється кількома блискучими фрагментами про кілька блискучих абзаців.

Можна сказати, що критик – лоцман в океані текстів, головний верблюд у пустелі книжкового ринку. А ще **критик — професійний читач**, який може запропонувати цікаву інтерпретацію, подивитися на текст під геть неочікуваним кутом, але це не означає, ніби він претендує на інтерпретативну монополію: розумій складні романи так, як я, або читай лише розважальну літературу. Навпаки: що більше переконливих інтерпретацій, то цікавішою є книжка. Та й **авторське розуміння і бачення власного тексту — лише одне з багатьох**.

Чому ж так складно працювати із перекладною літературою? **Перша ймовірна проблема – пізній український переклад**. Рецензія на український переклад може вийти, коли у просторі давно функціонує російський, світ побачили десятки російськомовних рецензій і сотні відгуків на «Гудрідз». Досі чимало читачів не чекають на українську версію і не читають мовою оригіналу, натомість намагаються скачати – бажано безкоштовно – російський переклад з інтернету. Все це формує навколо книжки надтекстовий ореол і зумовлює її сприйняття ще до того, як вийшла українська рецензія. Тож ви заздалегідь пливете або проти течії, або за нею, залежно від того, чи відповідає ваша оцінка вже наявним, чи ні. Втім, те саме можна сказати й про англійські рецензії, які напевне з'являться раніше за вашу.

Друга проблема – відверто поганий переклад, який трапляється і у великих видавництвах (частіше), і в малих (і таке буває). Немає такого геніального оригіналу, який неможливо зіпсувати. Іноді жахливо написана, на думку критика, книжка виявляється просто жахливо перекладеною і тоді складно проаналізувати стилістичний рівень вправності самого автора. А іноді критик шпортається через текст і впевнено й несправедливо засуджує перекладача, який просто передав особливості оригіналу. І навіть якщо ви знаєте мову оригіналу, цього знання може не вистачити для того, аби зрозуміти всі стилістичні нюанси та відтінки тексту.

Ви, ймовірно, поза контекстом. Третя особливість роботи із перекладними текстами – перебування поза контекстом, на що приречений український критик. Наскільки добре ви не знали б літературу певного регіону, якісь нюанси, очевидні читачам «країни оригіналу», пройдуть повз. Понад те, майже завжди знайдеться соціальна група, яка відчитає те, чого ви не помітили, про що не знали або чому не надали жодного значення. Наприклад, медієвіст побачить у текстах Умберто Еко відчутно більше, ніж читач, який не цікавиться історією християнських орденів. Чи означає це, що рецензія другого буде гіршою за відгук першого? Аж ніяк, однак варто пам'ятати про різні шари й акценти в інтерпретації тексту. Звісно, жодна хороша книжка не спрямована лише на громадян певної країни або представників певної групи, бо ж по-справжньому великий текст резонуватиме в кожному епоху.

Стежте за ринком і літпроцесом – вони підкажуть, що зараз у фокусі

Підпишіться на розмаїті літературні медіа, наприклад, на сповіщення від ЛітАкценту. Слід стежити й за українським видавничим ринком, і за ринком країни, з мови якої зроблено переклад. Тільки так ви розумітимете температуру в палаті і зможете вписати текст у літературний контекст. Критик мусить зважати на літпроцес, бо не встигнеш озирнутися, а Джуліан Барнз опублікував новий автобіографічний роман, Букер розширив територіальні кордони, а Нобелівка стала темою жовтої преси на два місяці. У нас така сфера, що тільки-но відвернешся, хтось невчасно помре – і тепер треба про нього чимало написати. Проблема з чужими ринками та перекладною літературою полягає ще й у тому, що ми не завжди у контексті всіх літературних новин. Якщо щось відбувається у житті Сергія Жадана, про це в курсі всі, просто тому що Жадан – важлива постать нашого медіапростору. А що сталося за останній рік з Арундатою Рой, букерівською лауреаткою та почесною гостею цьогорічного Форуму видавців, ми не знаємо, попри те, що вона авторитетна й відома в усьому світі. **Аби закріпитися у літкритиці, мусите постійно тримати руку на пульсі перекладів і стежити за тим, що з'являється й де.**

У рецензії **не забувайте про базові, основні пункти**, без яких вона може перетворитися на відгук чи уривок з літературного огляду. Я б назвала такі: загальна картина літпроцесу цього регіону/періоду/напрямку, особливо якщо йдеться про перекладну прозу і віддалений контекст. Друге: про що йдеться, однак не варто захоплюватися переказуванням сюжету. Третє: чиї тексти нагадує проаналізований, звідки твір проростає. Четверте: на кого книжка розрахована, який в неї читач і на полі якого жанру триває гра. Важливо донести власні враження та ідеї і конструктивну (!) критику. Після прочитання вашого тексту читач має усвідомити, чи потрібна йому ця книжка, чи варто на неї витратити гроші і чи зможе він отримати естетичне або інше задоволення від читання.

**Комплекс контрольних питань до іспиту з курсу
„Історія української літературної критики”**

1. Предмет і функції літературної критики.
2. Предмет і завдання курсу історії української літературної критики.
3. Методологія літературного критицизму.
4. Жанри української літературної критики.
5. Жанр рецензії в українській критиці (виступи П.Куліша, М.Драгоманова, І.Франка).
6. Особливості розвитку літературної критики в умовах національної бездержавності.
7. Зародження та форми літературного критицизму перших десятиліть ХІХ століття.
8. М.Гоголь в українській критиці.
9. Полемічні виступи М.Костомарова, Т.Шевченка, П.Куліша проти шовіністичної російської критики.
10. М.Максимович як літературний критик.
11. Літературно-критична діяльність М.Костомарова.
12. „Передмова” Т.Шевченка до нездійсненого видання „Кобзаря” 1847 р. як зразок концептуальної статті оглядового характеру.
13. Літературно-критична діяльність П.Куліша. Науковий метод Куліша-критика.
14. Жанри і проблематика літературно-критичних праць П.Куліша.
15. Жанр оглядової статті в літературно-критичній спадщині П.Куліша.
16. Стаття П.Куліша „Об отношении малороссийской словесности к общерусской (Эпилог к „Черной раде)”.
17. М.Драгоманов як літературний критик та публіцист.
18. Загальні тенденції розвитку літературної критики кінця ХІХ – початку ХХ ст.
19. Методологія літературно-критичних праць І.Франка.
20. Жанри літературно-критичних праць І.Франка.
21. І.Франко про методи і завдання літературної критики.
22. Стаття І.Франка „Слово про критику”.
23. „Вступні уваги про критику” в трактаті І.Франка „Із секретів поетичної творчості”.

24. І.Франко про Т.Шевченка.
25. І.Франко як майстер літературного портрета (ст. „Леся Українка”).
26. Проблематика статей Лесі Українки.
27. Епістолярна критика Лесі Українки.
28. Проблеми розвитку української літератури в статті Лесі Українки „Малорусские писатели на Буковине”.
29. Концепція новоромантизму Лесі Українки.
30. Життєвий шлях та літературно-критична діяльність М.Євшана.
31. Естетичні позиції та методологія М.Євшана-критика.
32. Жанр полемічної статті у літературно-критичних працях М.Євшана („Боротьба генерацій і українська література”).
33. М.Євшан про І.Франка.
34. М.Євшан про Лесю Українку.
35. Основні тенденції розвитку літературної критики 20-30-х рр. ХХ ст.
36. Життєвий шлях та літературно-критична діяльність М.Зерова.
37. Літературно-критична діяльність Є.Маланюка. Есеїстичність як особливість стилю критика.
38. Є.Маланюк про Т.Шевченка.
39. Стаття Є.Маланюка „Ранній Шевченко”.
40. Стаття Є.Маланюка „Шевченко живий”.
41. Є.Маланюк про П.Куліша.
42. Є.Маланюк про І.Франка.
43. Є.Маланюк про Лесю Українку.
44. Літературно-критична та видавнича діяльність учених діаспори.
45. Стаття Ю.Лавріненка „Література вітаїзму 1917 – 1933”.
46. Значення антології Ю.Лавріненка „Розстріляне відродження”.
47. Г.Костюк як літературний критик.
48. Літературно-критична діяльність Ю.Шереха.
49. В.Стус про творчість П.Тичини як феномен доби.
50. Сучасний етап розвитку критики.

ЛІТЕРАТУРА

I. Підручники, посібники

1. Бернштейн М. Журналістика і критика // Історія української літератури: У 8 т. – К., 1969. – Т.4. – Кн.1. Література 70 – 90-х років XIX ст.
2. Історія української літературної критики. Дожовтневий період / Відпов. редактор П.М.Федченко. – К.: Наукова думка, 1988.
3. Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія: У 3 кн. / За ред. П.М.Федченка. – К.: Либідь. – Кн.1., 1996; кн. 2. – 1998.
4. Історія української літературної критики: Методичні матеріали / Упоряд. І.Михайлин. – Х., 1993.
5. Гнатюк М. Теоретико-естетичні пошуки в українському літературознавстві кінця XIX – початку XX ст. // Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. / За ред. О.Гнідан. – К., 2005. – Кн.1.
6. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця XIX ст.). – Тернопіль, 1999.
7. Наєнко М. Історія українського літературознавства і критики. Навч. посібник. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2010.
8. Погребенник Ф. Критика і журналістика // Історія української літератури: У 8 т. – К., 1968. – Т.5. Література початку XX ст.
9. Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років: Хрестоматія / А.Т.Сеник (Ред.). – Львів, 2002. – Т.1, 2.
10. Хропко П. Становлення нової української літератури в контексті національного відродження. Літературно-критична і теоретична думка // Історія української літератури. Перші десятиріччя XIX століття: Підручник. – К., 1992.
11. Яценко М. Література перших десятиріч XIX ст. // Історія української літератури XIX ст.: У 2 кн. / За ред. М.Жулинського. – К., 2005. – Кн.1.

II. Монографії, статті

1. Баган О. Вічний будитель нації (До 125-ї річниці від дня народження Дмитра Донцова) // Дивослово. – 2008. – № 9.
2. Баган О. Місія неокласики (До історії формування естетичної концепції Миколи Зерова) // Зеров М.

- Українське письменство XIX віку. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті. – Дрогобич, 2007.
3. Бартко О. М. Шаповал та інші критики в „Українській хаті” // Слово і час. – 1997. – № 5-6. – С.30-36.
 4. Баштова Н. Критик-гуманіст // Костюк Г. Літературно-мистецькі перехрестя (паралелі). – Вашингтон–Київ, 2002. – С.19-32.
 5. Баштова Н. Національна ідентичність та „пролетарське” перетворення дійсності (критична діяльність Г.Костюка доеміграційного періоду) // Слово і час. – 2002. – № 2. – С.70-75.
 6. Баштова Н. Одержимий літературою (Григорій Костюк) // Слово і час. – 2002. – № 10.
 7. Б.Грінченко – М.Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. – К., 1994.
 8. Бернштейн М. Журнал „Основа” і український літературний процес кінця 50 – 60-х років XIX ст. – К., 1959.
 9. Бернштейн М. Українська літературна критика 50–70-х рр. XIX ст. – К., 1959.
 10. Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики. – К., 1998.
 11. Білецький Л. Основи української літературної критики // Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років. Хрестоматія. Т.2. – Львів, 2002. – С.149-157.
 12. Бойко Ю. Літературознавча та літературно-критична методологія Сергія Єфремова // Юрій Бойко. Вибрані праці. – К., 1992. – С.182-203.
 13. Бурлака Г. Літературно-критична спадщина Михайла Грушевського: джерелознавчі знахідки // Слово і час. – 2008. – № 6.
 14. Бурлака Г. Співпраця Михайла Грушевського та Осипа Маковея в перші роки видання „Літературно-наукового вісника” // Слово і час. – 2004. – № 5.
 15. Буторіна Н. Український аспект літературознавчих студій Миколи Костомарова // Дивослово. – 2005. – № 7.
 16. Брайчевський М. В.П.Петров – учений-універсал // Слово і час. – 2002. – №10.
 17. Брюгген В. Близький берег долі: Літературна критика. – К., 1981.
 18. Брюховецький В. Микола Зеров. Літературно-критичний нарис. – К., 1990.
 19. Брюховецький В. Силове поле критики: Літературно-критичні статті. – К., 1984.

20. Брюховецький В. Специфіка і функції літературно-критичної діяльності. – К., 1986.
21. Відоняк Н. Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко і часопис „Основа” // Дивослово. – 2004. – № 12.
22. Владимірова В. За суворим критерієм „народного духу” (давня і нова українська література в оцінці Пантелеймона Куліша) // Слово і час. – 2000. – № 12.
23. Войтюк А. Літературознавчі концепції Івана Франка. – Львів, 1981.
24. Волосова О. Концепція національно-органічних стилів Ю.Шереха (Шевельова) // Вісник Харківського університету. – 1999. – № 426.
25. Галич О. Літературознавчі студії Григорія Костюка доби еміграції // Сучасний погляд на літературу. Науковий збірник. Пам’яті академіка Петра Хропка. – К., 2004.
26. Гнатюк М. Іван Франко і проблеми теорії літератури. Навч. посібник. – К., 2011.
27. Гнатюк М. Критик, що поміняв перо на зброю. Літературно-критична діяльність Миколи Євшана (Федюшки). – Львів, 1995.
28. Гнатюк М.І. Літературознавчі концепції в Україні II пол. XIX – початку XX ст. – Львів, 2002.
29. Гнатюк М. Теоретико-естетичні пошуки в українському літературознавстві кінця XIX – початку XX ст. // Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. / За ред. О.Гнідан. – К., 2005. – Кн.1.
30. Гнідан О. Сергій Олександрович Єфремов // Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. / За ред. О.Гнідан. – К., 2005. – Кн.1.
31. Голобородько Я. Інтелектуальні портали Михайла Драгоманова // Слово і час. – 2011. – № 9.
32. Гординський Я. Праці про історію післявоєнної літературної критики // Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років. Хрестоматія. Т.2. – Львів, 2002. – С.65-73.
33. Державин В. Література і літературознавство. Вибрані теоретичні та літературно-критичні праці. – Івано-Франківськ, 2005.
34. Донцов Д. Два антагоністи (П.Куліш і Т.Шевченко) // Дивослово. – 2006. – № 4.
35. Донцов Д. Літературна есеїстика. – Дрогобич, 2009.
36. Дорошенко І. Іван Франко – літературний критик. – Львів, 1966.

37. Дорошенко І. Франко-критик і естопсихологія // Українське літературознавство. – 1966. – № 1.
38. Драгоманов М. Літературно-публіцистичні праці: У 2-х тт. – К., 1970.
39. Драй-Хмара М. Літературно-наукова спадщина. – К., 2002.
40. Дунай П. Аналітична модель критичної рецепції Андрія Ніковського у розвідці „Екзотичність сюжету і драматизм у творах Лесі Українки” // Леся Українка і сучасність: Зб. наук. праць. – Луцьк, 2006. – Т.ІІІ.
41. Енциклопедія постмодернізму. – К., 2003.
42. Єфремов С. Максимович в історії української самосвідомості // С.О.Єфремов. Літературно-критичні статті. – К., 1993. – С.318-321.
43. Єфремов С. Літературно-критичні статті. – К., 1993.
44. Жулинський М. Літописець „несамовитої доби” // Костюк Г. Літературно-мистецькі перехрестя (паралелі). – Вашингтон–Київ, 2002. – С.5-18.
45. Жулинський М. Юрій Лавріненко: творення сили національного відродження // Слово і час. – 2005. – № 12. – С.3-8.
46. Загоруйко Н. Літературознавча концепція Івана Світличного та літературна критика (на матеріалі епістолярної спадщини дисидента) // Слово і час. – 2012. – № 5.
47. Зборовська Н. Літературний процес і завдання критики // Слово і час. – 2004. – № 4.
48. Іванишин П. Критика і метакритика як осмислення літературності. – К., 2012.
49. Іван Франко у критиці: західноукраїнська рецепція 20 – 30-х років ХХ ст. – Львів, 2010.
50. Івашко В. Микола Зеров і літературна дискусія (1925–1928) // Слово і час. – 1990. – № 4. – С.18-27.
51. Івашків В. Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша. – Львів, 2009.
52. Ільницький М. Критика і критерії. Літературно-критична думка в Західній Україні 20–30-х рр. ХХ ст. – Львів, 1998.
53. Ільницький М. Еміграційне шевченкознавство // Слово і час. – 2012. – № 4.
54. Ільницький М. Лицар критичних турнірів: Микола Євшан (Федюшка) // Слово і час. – 1995. – № 7. – С.11-12.

55. Ільницький М. Лицарський турнір за літературу (Сучасний коментар до полеміки між С. Єфремовим та М. Євшаном) // Дивослово. – 2003. – № 9.
56. Ільницький М. Мале літературне відродження (Українська повоєнна еміграційна критика) // Дивослово. – 2000. – № 4.
57. Ільницький М. Об'єднані словом (Українська повоєнна еміграційна критика) // Дивослово. – 2000. – № 11.
58. Ільницький М. Творчість – це свобода духу: Микола Євшан – літературний критик // Дзвін. – 1994. – № 2-3. – С.152-160.
59. Квіт С. Наш Драгоманов // Дивослово. – 2001. – № 10.
60. Київські неокласики / Упор. Віра Агеєва. – К., 2003.
61. Клочек Г. Трактат Івана Франка „Із секретів поетичної творчості” як предтеча української рецептивної поезики // Слово і час. – 2007. – № 4. – С.39-45.
62. Ковалів Ю. І. Літературна дискусія 1925–1928 рр. – К., 1990.
63. Козак С. Михайло Максимович – основоположник романтизму в Україні // Слово і час. – 2004. – № 9.
64. Козачок Я. Українська ідея: з вузької стежки на широку дорогу (Художня і науково-публіцистична творчість Миколи Костомарова): Монографія. – К., 2004.
65. Костомаров М. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики і літературознавства. – К., 1994.
66. Костюк Г. Літературно-мистецькі перехрестя (паралелі). – Вашингтон–Київ, 2002.
67. Кузьменко В. Епістолярна критика Лесі Українки // Леся Українка і сучасність. Збірник наук.праць. – Луцьк, 2003. – С.15-20.
68. Куца О. Іван Франко проти теорії літератури „для домашнього вжитку” // Українське літературознавство. – 1990. – Вип.56.
69. Куца О. Михайло Драгоманов і розвиток української літератури у другій половині ХІХ ст. – Тернопіль, 1995.
70. Кучма Н. Стан і функціонування літературної критики в Західній Україні 20 – 30-х рр. ХХ ст. – Львів, 1999.
71. Лещенко П. „Харьковский Демокрит” // Радянське літературознавство. – 1957. – № 4.
72. Ліпницька І. Духовна спадкоємність: М.Драгоманов і С.Єфремов // Дивослово. – 2008. – № 8.
73. ЛітАкцент: Альманах: Сучасна література в колі твого читання. Вип.1 (3). – К., 2009; Вип.2 (4). – 2010.

74. Літературна дефіляда. Сучасна українська критика про сучасну українську літературу. – К., 2012.
75. Лупейко О. З першого покоління огню (Штрихи до портрета Микити Шаповала) // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 2.
76. Луцій С. Юрій Лавріненко – дослідник „Розстріляного відродження” // Слово і час. – 2005. – № 5. – С.3-9.
77. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича / За ред. Б.Мельничука, Л.М.Ковалець, О.В.Добржанського, К.М.Лук'янюка. – Чернівці, 2005.
78. Марко В. „Лісова пісня”: взаємодія цінностей // Дивослово. – 2011. – № 2.
79. Мельник Я. М.Грушевський і літературно-критична думка в Галичині наприкінці ХІХ – поч. ХХ ст. // Михайло Грушевський і Західна Україна. – Львів, 1995.
80. Мицан М. Шляхи розвитку української літературної критики періоду раннього етапу українського модернізму // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 6. – С.52-55.
81. Мишанич О. Давня література в українській літературно-критичній та естетичній думці першої половини ХІХ ст. // Радянське літературознавство. – 1989. – № 12. – С.8-11.
82. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі: Монографія. – К., 2008.
83. Москаленко М. Микола Зеров: доля і доробок // Зеров М. Українське письменство. – К., 2003.
84. Наєнко М. М.Зеров і питання неокласицизму // Слово і час. – 2008. – № 11.
85. Наєнко М. Сергій Єфремов і його історико-літературна концепція // Єфремов Сергій. Історія українського письменства. – Київ: Femina, 1995.
86. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель: Наукова монографія у 2 т. – К., 2007. – Т.1. Життя Пантелеймона Куліша. Наукова біографія. – 463 с.; Т.2: Світогляд і творчість Пантелеймона Куліша. – 462 с.
87. Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк, 2006.
88. Новиченко Л. Т.Шевченко в соціально-культурній концепції М.Драгоманова // Слово і час. – 1990. – № 2. – С.3-12.
89. Обертас О. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-ті – поч. 1970-х років). – К., 2010. Доступ до електронної версії: www.litakcent.com

90. Одарченко П. Життя і наукова діяльність Сергія Єфремова (До 100-ліття з дня народження) // Петро Одарченко. Збірник вибраних статей. – К., 1995. – С.178-198.
91. Омельчук А. Специфіка літературно-критичної практики Євгена Маланюка // Дивослово. – 2001. – № 6. – С.5-8.
92. Олійник О. До 90-річчя Ю.Бойка-Блохина // Слово і час. – 1999. – № 3. – С.41-43.
93. Оляндер А. Методологічні засади критичної спадщини Лесі Українки та сучасні концепції // Леся Українка і сучасність: Зб.наук.праць. – Луцьк, 2005. – Т.2. – С.64-71.
94. Павличко С. Від „модернізму” до модерности. Теоретичний дискурс „Української хати” // Сучасність. – 1995. – № 10.
95. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1999.
96. Петров В. Діячі української культури (1930 – 1940). Жертви більшовицького терору. – К., 1992.
97. Пінчук Ю.А. Микола Іванович Костомаров. – К.: Наукова думка, 1992.
98. Пиши сильно: практичні вправи, поради, теорія. – К.: Пабулум, 2017. – 240 с.
99. ПРОЧИТАНЕ: Читай. Записуй. Запам'ятовуй. – К.: Пабулум, 2018. – 208 с.
100. Поважна В. Розвиток української літературної критики у 80 – 90-х роках ХІХ століття: До проблеми критеріїв і методу. – К., 1975.
101. Погребенник Ф. Осип Маковей: Критико-біографічний нарис. – К., 1960.
102. Погребенник Ф. Українська літературно-наукова критика кінця ХІХ – поч. ХХ ст. // Радянське літературознавство. – 1989. – № 12. – С.12-16.
103. Погрібний А. Борис Грінченко в літературному русі кінця ХІХ – поч. ХХ ст. – К., 1990.
104. Поліщук Я. „Поет духовної свободи” (Тарас Шевченко в оцінці Василя Барки) // Дивослово. – 2006. – № 5.
105. Попович О. Осип Маковей – критик та історик літератури. – Чернівці, 2001.
106. Приймак А. Михайло Павлик – літературний критик і перекладач // Дивослово. – 2004. – № 6. – С.56-59.
107. Прісовський Є. Літературно-критична й публіцистична діяльність Михайла Драгоманова // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 9.

108. Рудницький М. Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і формою. Що таке „Молода Муза”? – Дрогобич, 2009
109. Садова Л. Проблеми літературної критики в епістолярній спадщині І.Франка // Українське літературознавство. – Львів, 1988. – Вип.50. – С.24-31.
110. Самоотожність письменника. До методології сучасного літературознавства. – К., 1999.
111. Сивокінь Г. Біографізм у методі сучасного літературознавства // Сучасність. – 1994. – № 1.
112. Сініцина А. Історико-філософські ідеї українського романтизму: (П.Куліш, М.Костомаров). – Львів, 2002.
113. Скорина Л. Юрій Бойко-Блохин // Література та літературознавство української діаспори. – Черкаси, 2005.
114. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М.Зубрицької. – Львів, 2002.
115. Соболь В. Роль Лесі Українки в оновленні літературної критики // Леся Українка і сучасність: Зб.наук.праць. – Луцьк, 2003. – Т.1. – С.10-14.
116. Соловей Е. На шляху до синтезу // Єфремов С. Літературно-критичні статті. – Київ, 1993.
117. Соловей Е. Сергій Єфремов: доля і спадщина // Єфремов Сергій. Статті. Наукові розвідки. Монографії. – Київ, 2002.
118. Соловей Е. Єфремов і Франко (До 130-х роковин Сергія Єфремова) // Слово і час. – 2006. – № 10. – С.3-7.
119. Сорока М. Еміграція та питання розвитку української літератури в літературній критиці Юрія Шереха (1945 – 1956) // Слово і час. – 2003. – № 1. – С.8-14.
120. Супрун Л. Дискурсивні категорії публіцистики Сергія Єфремова. – Вінниця, 2007.
121. Сучасний погляд на літературу: Зб. наукових праць. Вип.12. – К., 2009.
122. Трофименко Т. #окологітературне: усе, що ви хотіли знати про сучасну українську літературу. – Х.: Віват, 2019. – 288 с.
123. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / Упорядк. В. А. Просалової. – Донецьк, 2012.
124. Українські літературні альманахи і збірники ХІХ – початку ХХ ст.: Бібл. покажчик / І.З. Бойко. – К., 1967.
125. Улюра Г. 365. Книжка на кожен день, щоб справляти враження культурної людини. – К.: ArtHuss, 2018. – 480 с.

126. Федченко П. Літературна критика на Україні першої половини ХІХ ст. – К., 1982.
127. Федченко П. Літературно-критична думка на Україні в її зв'язках з традиціями європейської літературної критики (ХІХ ст.) // Радянське літературознавство. – 1989. – № 12. – С. 24-28.
128. Федченко П. Українські альманахи 30-х років ХІХ ст. // Радянське літературознавство. – 1967. – № 2. – С.33-45.
129. Філологічні семінари. Літературна критика і критерії художності. Вип. 12. – К., 2009.
130. Франко І. Українська альманахова література // Франко І. Зібр. творів: У 50 т. – К., 1980. – Т.27.
131. Фрізман Л., Лахно С. М.А.Максимович – літератор. – Харків, 2003.
132. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посіб. К.: Видавничий центр «Академія», 2008. 248 с.
133. Шаповал Ю. Літературно-науковий вісник (1898–1932): творення державницької ідеології українства. – Львів, 2000.
134. Шерех Ю. Етюди про національне в літературах сучасності: До теорії національно-органічних стилів // Сучасність. – 1993. – № 4.
135. Шерех Ю. Пороги і заборіжжя: У 3 т. – Харків, 1998.
136. Шевельов Ю. Вибрані праці: У 2 кн. – К., 2008.
137. Шкоропат Н. Г.Костюк – архіваріус літературно-мистецького доробку В.Винниченка // Слово і час. – 2000. – № 7.
138. Шумило Н. Під знаком національної самобутності: Українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – поч.ХХ ст. – К., 2003.
139. Юсип Д. Микола Євшан. Нарис життя і творчості. – Вінниця, 1994.
140. Я син свого народу. Наукова спадщина Михайла Максимовича (До 200-річчя з дня народження вченого): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 2006.
141. Яценко М. М.І. Костомаров – фольклорист і літературознавець // Костомаров М. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. – К., 1994. – С.5-43.
142. www.litakcent.com.ua (веб-портал критичних досліджень сучасної української та зарубіжної літератури)

